

PTT työpapereita 193
PTT Working Papers 193

Kyläkauppaselvitys

Lauri Vuori
Kyösti Arovuori
Henna Busk
Antti Kekäläinen
Roni Pämppi
Suvi Rinta-Kiikka
Tapani Yrjölä

Helsinki 2017

Pellervon taloustutkimus PTT
Eerikinkatu 28 A
00180 Helsinki
Puh. 09-348 8844
Sähköposti: ptt@ptt.fi

ISBN 978-952-224-204-4 (pdf)
ISSN 1796-4784 (pdf)

Helsinki 2017

Vuori, L., Arovuori, K., Busk, H., Kekäläinen, A., Pämppi, R., Rinta-Kiikka, S. ja Yrjölä, T. 2017. Kyläkauppaselvitys. PTT työpapereita 193. 42 s.

Tiivistelmä: Selvityksessä tarkastellaan ja päivitetään kyläkaupoiksi luokiteltavien päivittäistavaramyymälöiden määritelmä. Lisäksi analysoidaan kyläkauppojen taloudellista tilannetta ja kartoitetaan olemassa olevat tukijärjestelmät kyläkauppojen käytettävissä olevien mahdollisuuksien osalta. Määritelmän päivittämisessä huomioidaan kyläkauppojen sijainti ja kilpailutilanne, asiakaspotentiaali, kaupunki-maaseutu luokitus sekä päivittäistavarakaupan kokonaismyynti. Selvitys osoittaa, että määritetyt kriteerit täyttävien kyläkauppojen toimintaedellytysten vahvistaminen vaatii uusia toimenpiteitä. Toimenpiteiden tulee kohdistua ensi sijaisesti kyläkauppojen liiketoimintaedellytysten parantamiseen. Mahdollisia keinoja olisivat esimerkiksi sääntelyn purkaminen, investointien tukeminen ja palveluseteli. Selvityksen tulokset eivät tue toimintatuen asettamista.

Asiasanat: *kyläkaupat, toimintaedellytykset, investointituki, toimintatuki*

Vuori, L., Arovuori, K., Busk, H., Kekäläinen, A., Pämppi, R., Rinta-Kiikka, S. ja Yrjölä, T. 2017. Report on village shops in Finland. PTT Working Papers 193. 42 p.

Abstract: In this report, the concept of village shop in Finland is evaluated and redefined. In addition, the economic situation of village shops is analysed and current possibilities to support their business development activities are studied. In the redefined concept of village shop, factors included are distance, local competition, store customer potential, rural-urban categorization and total retail sales, among others. Based on the analysis, a new set of measures to enhance operational preconditions of village shops are needed. These measures need to be target on improving the economic performance of defined shops. Potential and feasible measures include de-regulation, investment support and service vouchers. Our results do not support the implementation of an operational support scheme.

Keywords: village shops, operational preconditions, investment support, operational support

Sisällys

1 Johdanto	5
1.1 Tausta	5
1.2 Tavoite ja menetelmät.....	7
2 Kyläkaupan määritelmän päivittäminen.....	8
2.1 Kyläkaupan nykyinen määritelmä	8
2.2. Kyläkauppojen päivitetty määritelmä	9
3 Kyläkauppojen nykytilanne.....	18
3.1 Taloudellinen tilanne.....	18
3.2 Päivittäistavarakauppaa täydentävät palvelut.....	23
4 Kyläkauppojen tukivaihtoehdot.....	29
4.1 Tukimekanismien tausta ja logiikka	29
4.2 Esimerkkejä erilaisista tukijärjestelmistä	30
4.3 Yhteenveto tukivaihtoehdoista.....	35
5 Kyläkaupan määritelmä ja tukivaihtoehdot.....	36
5.1 Tukikriteerit täyttävät myymälät	36
5.2 Tukimuodot.....	37
5.3 Konkreettiset ehdotukset	38
6 Johtopäätökset.....	42
Lähdeluettelo	43

1 Johdanto

1.1 Tausta

Tässä selvityksessä analysoidaan Suomessa toimivien kyläkauppojen taloudellista tilannetta, toimintamahdollisuuksia sekä niiden kehitystä. Samalla hankkeessa päivitetään kyläkaupaksi määriteltävän päivittäistavarakaupan yksikölle asetettavat kriteerit. Hanke perustuu Suomen hallituksen eduskunnalle antaman ruokapoliittisen selonteon (MMM 2017) esitykseen siitä, että kyläkauppojen toiminnan mahdollisuudet ja välineet selvitetään.

Päivittäistavarakaupan ja ennen kaikkea kyläkauppojen toimintaympäristö on muuttunut nopeasti. Kaupan keskittyminen, työssäkäyntialueiden laajentuminen sekä kaupungistumiskehitystä voimistanut maassamuutto ovat muuttaneet yksittäisten päivittäistavarakaupan yksiköiden vaikutusalueita ja kaupan rakenteita merkittäväällä tavalla.

Päivittäistavarakaupan rakenteen kehitykseen ovat vaikuttaneet myös muiden julkisten ja yksityisten palveluiden sijoittuminen. Digitalisaation sekä muiden hallinnollisten uudistusten seurauksena julkisia tai niitä tukevia yksityisiä palveluita tarjoavien toimipisteiden määrää on tavoitteellisesti vähennetty. Muutokset ovat vaikuttaneet kuluttajien päivittäisten asioiden hoitoon ja asioimissuuntiin. Tämä muutos on edelleen käynnissä.

Palvelun tarjonnan muutokset ovat avanneet myös uusi liiketoimintamahdollisuuksia. Yritysten tai julkisten toimijoiden omien toimipisteiden lakautukset ovat johtaneet siihen, että aikaisempaa useammat päivittäistavarakaupan yksiköt ovat ottaneet hoitaakseen erilaista asiamies- tai palvelupistetoimintaa.

Päivittäistavarakaupoiksi lasketaan marketmyymälöiden lisäksi elintarvikkealan erikoismyymälät ja kauppahallimyymälät. Päivittäistavaroita ovat elintarvikkeet ja päivittäin hankittavat kulutustavarat, joita hankitaan ruokaostosten yhteydessä. Elintarvikkeiden osuus päivittäistavarakaupan myynnistä on noin 80 prosenttia (PTY 2017).

Suomessa oli vuoden 2016 lopussa koko valikoiman myyviä marketmyymälöitä vajaat 3000 (Nielsen 2017). Myymälöiden määrä on ollut laskussa. Myymälöiden määrän lisäksi myös kaupan rakenteen sisällä on tapahtunut

merkittäviä muutoksia. Kahden suuren keskusliikkeen, S-ryhmän ja K-ryhmän, osuus päivittäistavarakaupasta oli vuonna 2016 noussut 84 prosenttiin. Kolmanneksi suurin päivittäistavarakaupan toimija on Lidl Suomi Ky, jonka markkinaosuus oli runsaat 9 prosenttia. Kolme toimijaa kattavat siis 93 prosenttia Suomen päivittäistavarakaupasta (PTY 2017).

Pienempien kauppojen osalta merkittävin rakenteellinen tekijä löytyy kuitenkin myynnin jakautumisesta päivittäistavarakaupan sisällä. PTY:n (2017) mukaan 1500 päivittäistavaramyymälää myy yli 90 prosenttia koko päivittäistavarakaupan myynnistä Suomessa. Pienten kauppojen osuus myynnistä on kokonaisuudessa siis häviävän pieni.

Kyläkauppojen määrä on vähentynyt Suomessa muiden päivittäistavarakaupan myymälöiden määrää nopeammin. Vuodesta 2002 vuoteen 2015 noin 60 prosenttia kyläkaupoista lopetti toimintansa. Nielsenin (2017) tilastoinnin mukaan nykyisen määritelmän mukaisia kyläkauppoja on jäljellä enää alle 300. Kyläkauppojen määrä vähentynyt noin 30 myymälän verran vuosittain.

Kaupan aukioloaikojen vapauttaminen heikensi kyläkauppojen ja muiden pienempien myymälöiden suhteellista etua. Aikaisemmin väljemmät aukiolo säännökset mahdollistivat pienempien myymälöiden pitämisen avoimena muiden kauppojen ollessa suljettuina. Aukiolojen vapauttamisen jälkeen kyläkauppoihin kohdistuneet päivittäistavarakaupan ostot ovat aikaisempaan enemmän täydennysosastoja. Lainsäädännön muutos kiristi kyläkauppojen kohtaamaa kilpailua ja johti toimintaympäristön muutokseen.

Kyläkauppojen strategisen ja toiminnallisen roolin uudelleen määrittely on tärkeää. Toimintaympäristön rakenteissa tapahtuneet muutokset asettavat merkittäviä haasteita sekä yksityisten että julkisten palveluiden tuottamiselle haja-asutusalueilla.

Kyläkaupat ja niiden laajat toimintamahdollisuudet saattavat muodostaa ratkaisun palveluiden tarjonnan ja saatavuuden varmistamiseen. Lisäksi on tarpeen miettiä keinoja, joiden avulla rooli turvataan mahdollisimman hyvin. Julkisten ja muiden täydentävien palveluiden tarjoamisen edellytys on kuitenkin se, että kyläkaupat pystyvät kannattavaan liiketoimintaan. Kyläkauppojen liiketoimintaedellytysten kehittäminen vaatii uusia toimintamalleja sekä täydentäviä palveluita.

1.2 Tavoite ja menetelmät

Tässä selvityksessä päivitetään kyläkaupaksi luokiteltavan päivittäistavara-kaupan yksikön määritelmä, luodaan katsaus kyläkauppojen taloudelliseen tilanteeseen sekä olemassa oleviin tukimekanismeihin, arvioidaan vaihtoehtoisia mahdollisuuksia sekä ehdotetaan toimenpiteitä kyläkauppojen toimintaedellytysten turvaamiseen ja parantamiseen.

Tukimuodoista tarkastelussa huomioidaan nykyiset tukijärjestelmät, mahdolliset kohdennetut investointituet sekä toimintatuki. Lisäksi tarkastellaan erilaisia liiketoimintaedellytysten kehittämiseen tähtääviä toimenpiteitä.

Määritelmän muodostamisessa hyödynnetään paikkatietomallinnusta (GIS), jonka perusteella muodostetaan kullekin kyläkaupalle potentiaalinen palveluvyöhyke, kartoitetaan vakituisen asumisen huomioiva asiakaspotentiaali sekä etäisyydet kilpaileviin päivittäistavarakauppoihin.

Määritelmä tehdään hyödyntämällä Nielsenin Myymälärekisterin tietoja päivittäistavarakauppojen osoitetiedoista sekä erikseen kyläkauppojen taloudellisesta tilanteesta. Päivittäistavarakauppa ry:n keräämiä aineistoja sekä jäsenkyselyä käyttäen selvitetään kyläkauppojen tarkempi taloudellinen tilanne tilinpäätöstietoja hyödyntäen.

Kyläkauppojen päivittäistavarakauppaa täydentävien palveluiden nykytilanteen selvittämiseksi tehtiin kyselytutkimus. Kysely kohdistettiin päivittävän kyläkauppamääritelmän täyttävälle päivittäistavaramyymälöille, joiden yhteystiedot ovat saatavilla Päivittäistavarakauppa ry:n rekisteristä.

Lisäksi hankkeessa haastateltiin kaupan keskusliikkeiden sekä itsenäisten kauppiaiden edustajia.

Selvitys kilpailutettiin julkisella kuulutuksella, jonka perusteella selvityksen tekijäksi valikoitui Pellervon taloustutkimus PTT. Selvityksen rahoittaa maa- ja metsätalousministeriö. Hanke toteutettiin ajalla 14.3.-7.7.2017.

2 Kyläkaupan määritelmän päivittäminen

Kyläkaupaksi määriteltävän päivittäistavarakaupan yksikön kriteerien lähtökohtana on työ- ja elinkeinoministeriön kyläkaupan investointitukea myöntäessään käyttämä määritelmä

"sijainti kaupunki- tai kuntakeskuksen taikka muun siihen verrattavan taajaan asutun alueen ulkopuolella, päivittäistavaroiden vuosimyynti on alle kaksi miljoonaa euroa ja päivittäistavaroiden myyntipinta-ala on vähemmän kuin 400 neliömetriä"

Tässä selvityksessä muodostettavan määritelmän taustalla ovat kyläkaupan merkitys palveluiden saatavuudelle yksittäisen myymälän vaikutusalueella. Määritelmän ja vaikutusalueen muodostamisessa huomioidaan yksittäisen kaupan asukaspotentiaali, kilpailutilanne sekä alueellinen tasa-arvo. Toimeksiannon mukaisesti määrittelyssä hyödynnetään kaupunki- maaseutu-luokitusta (Syke 2013) ja Tilastokeskuksen sekä Nielsenin tietoja kauppojen sijainnista ja päivittäistavaramyynnistä.

Määritelmän muodostamisessa hyödynnetään lisäksi paikkatietomallinnusta (GIS), jonka perusteella muodostetaan potentiaalinen palveluvyöhyke, kartoitetaan vakituisen asumisen huomioiva asiakaspotentiaali sekä etäisyydet kilpaileviin päivittäistavarakauppoihin.

2.1 Kyläkaupan nykyinen määritelmä

Kyläkaupan määritelmän päivittäminen aloitetaan kriteereistä, jotka luokittelevat päivittäistavaramyymälät kyläkaupoiksi seuraavien tekijöiden perusteella:

Päivittäistavarakaupan yksikkö luokitellaan kyläkaupaksi, kun

- myymälän päivittäistavaroiden myyntipinta-ala $< 400 \text{ m}^2$
- päivittäistavaramyynti vähemmän kuin 2 miljoonaa euroa /vuosi
- sijainti: haja-asutusalue pohjautuen Tilastokeskuksen määritelmään
- myymälä voi olla kausimyymälä (esim. avoinna vain kesäkaudella)

- myymälässä voi tehdä kaikki päivittäiset ostokset (ei sisällä elintarvikealan erikoismyymälöitä esim. liha- tai kalamyymälät, suoramyyntihallit, elintarvikekioskit, kahvilat, halpahallit)
- ei sisällä huoltamoiden yhteydessä olevia myymälöitä
- myymäläautomyyntiä ei huomioida (pelkkä myymäläauto, mutta ei myymälää)

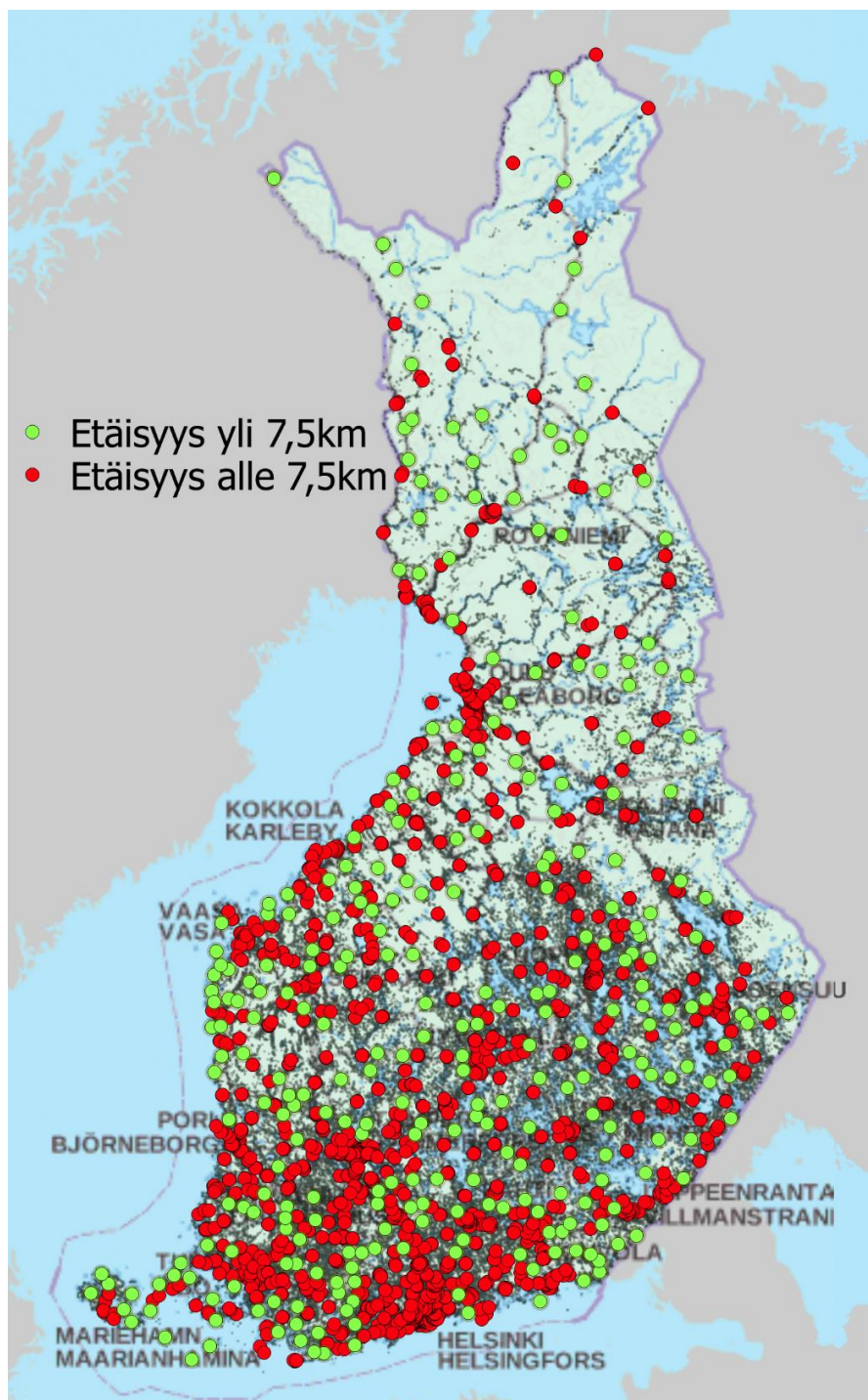
Kyläkaupoiksi luokiteltavia myymälöitä oli vuonna 2016 275 kappaletta (Nielsen 2017).

2.2. Kyläkauppojen päivitetty määritelmä

Kyläkaupan määritelmän päivittäminen edellyttää myymälälle asetettujen sijaintivaatimusten laventamista haja-asutusalueesta. Nykymääritelmässä kyläkaupan on sijaittava pääsääntöisesti kaupunki tai kuntakeskuksen taikka muun siihen verrattavan taajaan asutun alueen ulkopuolella. Tilastokeskuksen (2017) taajama-määritelmän mukaisessa rakennustihentymästä voidaan määritellä taajama jo vähintään 200 asukkaalla.

Riittävän asiakaspotentiaalin saavuttamiseksi tulee kyläkaupaksi luokitella jatkossa myös taajama-alueella sijaitseva myymälä. Myymälän tulee kuitenkin olla ainoa päivittäistavaramyyntiä harjoittava kauppa vähintään 7500 metrin etäisyydellä seuraavasta päivittäistavaramyymälästä. Tarvittaessa kyläkaupan määritelmässä tulee huomioida tapauskohtaisesti myös palveluiden vaikea saavutettavuus. Tällaisen kriteerin avulla kyläkaupaksi voidaan määritellä esimerkiksi saaristossa sijaitsevat myymälät.

Seuraavalle karttakuvialle (Kuvio 1) on kuvattu Nielsenin (2017) myymälärekisterissä olevat päivittäistavaramyymälät. Etäisyyteen perustuvan sijaintikriteerin täyttävät päivittäistavaramyymälät ovat kartassa vihreällä värietyksellä. Myymälärekisteriin perustuvien osoitetietojen perusteella näiden myymälöiden etäisyys lähimpään päivittäistavaramyymälään on yli 7,5 kilometriä.

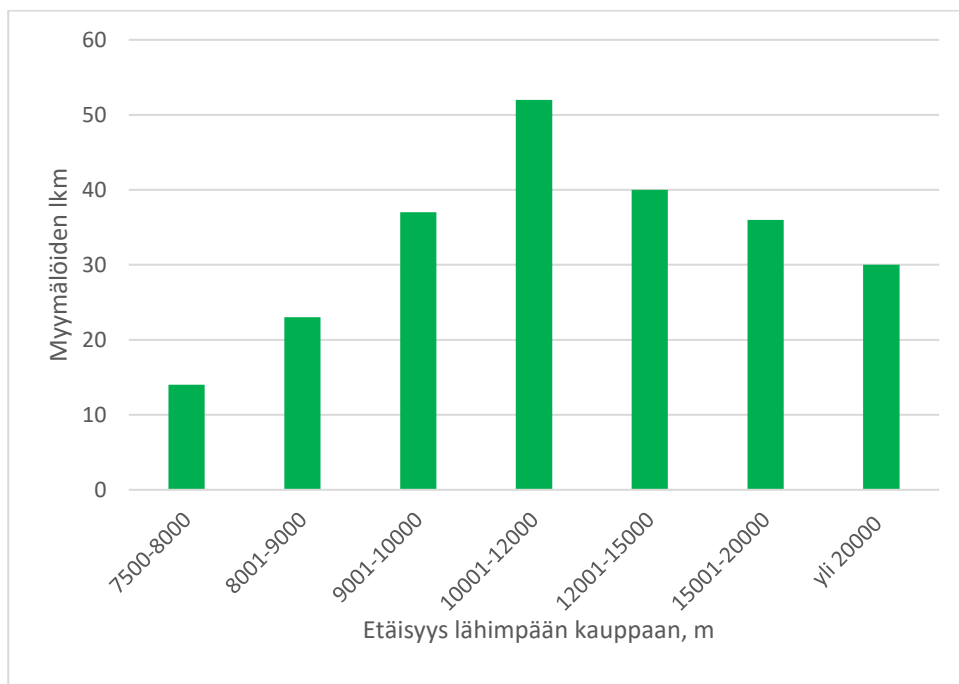
Kuvio 1. Päivittäistavaramyymlöiden sijainnit kartalla (Lähde: Nielsen 2017, PTT:n omat laskelmat).

Etäisyyskriteerin ehdot täyttäviä kauppiaa on vuoden 2016 myymälärekisteristä yhteensä 290 kappaletta. Tämä on 15 kauppaa enemmän verrattuna vuonna 2016 kyläkaupoiksi luokiteltuihin myymälöihin.

Kyläkaupan määritelmässä rajoitteena tulee jatkossa käyttää myös jo aiemmin käytössä ollutta päivittäistavaroiden kahden miljoonan euron vuosimyynnin ylärajaa.

Erityiselle rajoitukselle myymälän päivittäistavaramyynnin pinta-alasta ei jatkossa ole tarvetta. Aiempi myyntipinta-alan rajoitus alle 400m² liittyi kiinteästi aiempaan lainsäädäntöön kauppiaa aukioloista. Aikaisemman lainsäädännön puitteissa myymäläneliöt muodostivat rajoitteen kauppiaa aukioloajoille. Rajoite poistui kaupan aukiolon vapauttamisen yhteydessä.

Etäisyyskriteerillä sekä vuosimyynnin mukaan rajattujen myymälöiden jakauma etäisyyden mukaan nähdään alla olevasta kuvista (Kuvio 2). Valtaosassa tarkastellusta myymäläjoukosta etäisyys seuraavaan päivittäistavaramyymälään on yli yhdeksän kilometriä.

Kuvio 2. Myymälöiden lukumäärät etäisyyden mukaan (Lähde: Nielsen 2017, PTT:n omat laskelmat).

Päivittäistavaramyymälöille muodostettiin laskennallinen asiakaspotentiaali. Asiakaspotentiaali on laskettu päivittäistavaramyymälöille, joiden etäisyys seuraavaan kauppaan on yli 7,5 kilometriä. Väestömäärä on laskettu 7,5 kilometrin säteellä kaupasta. Väestötiedot ovat Tilastokeskuksen 1kmx1km väestöruutuaineistosta vuodelta 2016 (Tilastokeskus 2016).

Laskelma on suuntaa antava, eikä se määritä kriteeriä kyläkaupalle. Laskelma kuvaa väestömäärän suuruusluokkaa verrattuna esimerkiksi taajamamääritelmä 200 asukkaan vähimmäismäärään.

Jotta myymälän päivittäistavaramyynti olisi määritelmän maksimi kaksi miljoonaa euroa, tulisi sen laskennallisen alueellisen asiakaspotentiaalin olla 1200 asukasta.

Edellä esitetyt kyläkaupan kriteerit täyttävien myymälöiden vuosimyyntiä tarkasteltaessa havaitaan, että ryhmään valikoituvien myymälöiden keskimääräinen vuosimyynti on hieman yli miljoona euroa. Liikevaihdon toteutuminen vaatii laskelman oletusten perusteella runsaan 600 asukkaan asiakaspotentiaalin.

Laskelman oletuksena on, että alueen asukas tekee kaikki päivittäistavaraostoksensa lähimmässä myymälässään, eikä myymälöillä ole muita asiakkaita. Alueellisen asiakaspotentiaalin lisäksi myyntiä syntyy todellisuudessa myös vapaa-ajanasujista sekä liikennevirtojen mukana, mutta näiden tarkka määrittäminen on hankalaa.

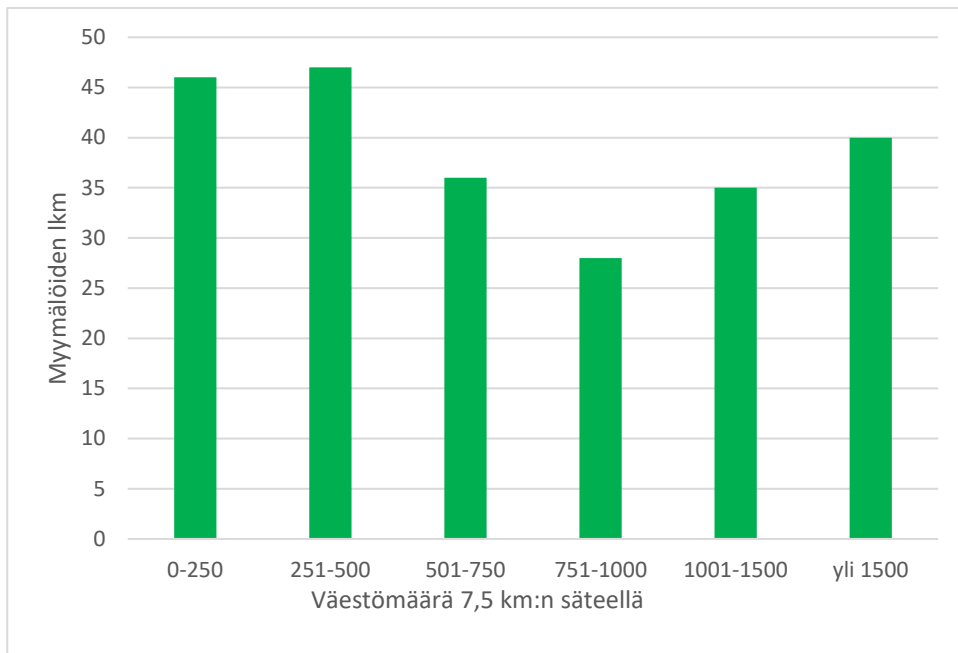
Myymälänkohtainen asiakasmäärä on arvioitu jakamalla vuosimyynti viikkotasolle (Kuvio 3). Viikkotason myynti on jaettu keksimääräisellä ostoskorin arvolla seuraavan kaavan mukaisesti:

Väestömäärään perustuva asiakaspotentiaali =

$$\frac{\text{vuosimyynti}}{\frac{\text{keskiostos}}{\text{kotitalous}} \times \frac{\text{ostokerrat viikossa}}{\text{kotitalous}} \times 52 \text{ vk}} \times \text{kotitalouden keskikoko.}$$

Laskelman perusteella on määritetty arvio viikoittaisista asiakasmääristä. Yksittäisten asiakkaiden määrä on määritetty ostoskäyntien määrällä kotitaloutta kohden sekä kotitalouksien keskikoolla. Ostoskorin arvo ja kotita-

louksien ostoskäyntien määrä ovat Päivittäistavarakauppa ry:n vuosijulkaisusta 2017 (PTY 2017) ja kotitalouden keskikoko Tilastokeskuksen aineistosta (Suomen virallinen tilasto 2017).

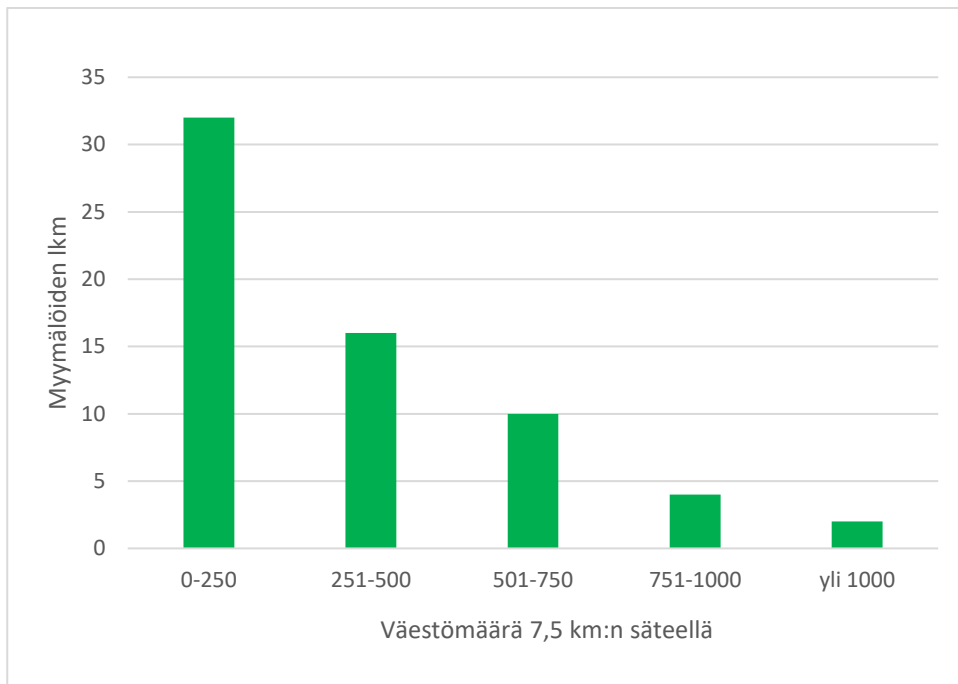

Kuvio 3. Kyläkaupoiksi luokiteltavien myymälöiden asiakaspotentiaali (Lähde: Nielsen 2017, PTT:n omat laskelmat).

Asiakaspotentiaalin määrittäminen laajalla 7,5 kilometrin säteellä näyttää, että suurimmalla osasta alueista on tästä huolimatta vaikea saavuttaa riittävä myyntiä ainoastaan vakituisten väestön päivittäistavaraostoksista. Vapaa-ajan asuntojen käyttäjät sekä satunnaiset ohikulkijat lisäävät asiakasmääriä, mutta näiden määrittäminen on etenkin haja-asutusalueilla haastavaa. Vapaa-ajan asujien aktiivisen osuuden määrittäminen vahvistaisi asiakaspotentiaalin laskentaa. Osuutta ei kuitenkaan tämän selvityksen puitteissa pystytty olemassa olevista kiinteistötiedoista huolimatta määrittämään tarkasti.

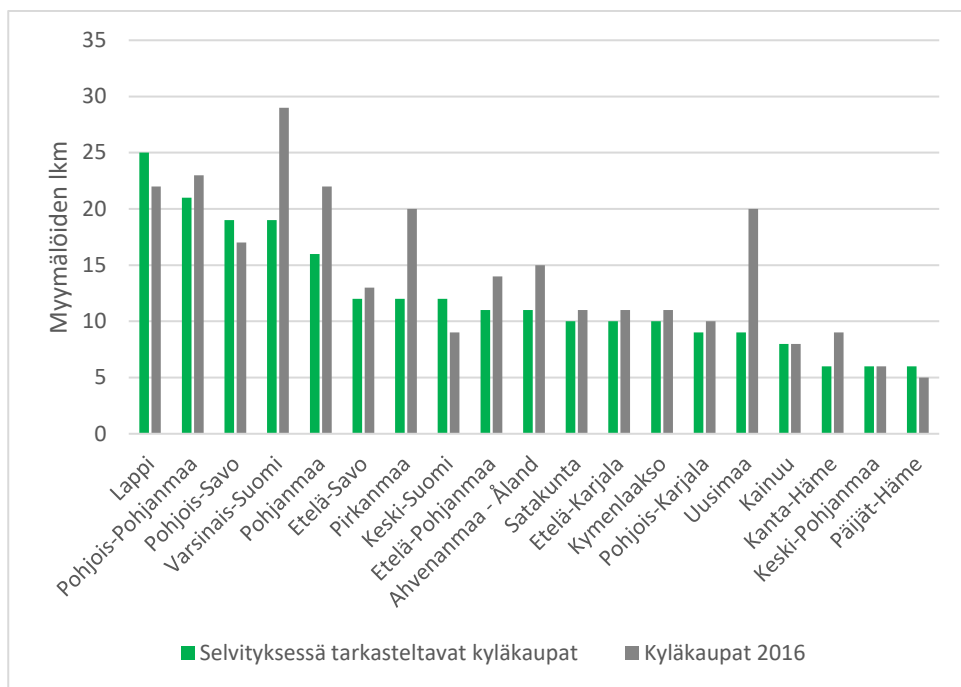
Myymäläkohtainen laskennallinen asiakaspotentiaali määritettiin myös myymälöille, joiden etäisyys seuraavaan päivittäistavarakauppaan on yli 15 kilometriä (Kuvio 4). Asiakaspotentiaalin perusteena on kuitenkin sama 7,5

kilometrin etäisyys myymälästä. Liiketoiminnallisesti riittävän myynnin turvaava yli 500 henkilön asiakaspotentiaali on tästä joukosta vain alle kolmanneksella myymälöistä.

Kuvio 4. Myymälöiden asiakaspotentiaali yli 15km etäisyydellä olevissa myymälöistä (Lähde: Nielsen 2017, PTT:n omat laskelmat).

Seuraavaksi on kuvattu etäisyyskriteerin sekä vuosimyynnin mukaan rajattujen myymälöiden joukkoa maakunnittain (Kuvio 5). Voimassa olevaan kyläkauppamääritelmään verrattuna maakunnittainen kauppojen lukumäärien jakauma vastaa useimpien maakuntien osalta nyt rajattua joukkoa. Kriteerien päivittämisen seurauksena kyläkaupoiksi luokiteltavia myymälöitä karsiutui suhteessa eniten Pirkanmaalta, Pohjanmaalta, Uudeltamaalta sekä Varsinais-Suomesta. Sen sijaan muun muassa Lapissa ja Keski-Suomessa tarkastelujoukko oli lukumääräisesti laajempi kuin nykymääritelmällä.

Kuvio 5. Kyläkauppojen määrät maakunnittain (Lähde: Nielsen 2017, PTT:n omat laskelmat).

Taajamamääritelmän sijaan kyläkaupan tulee sijaita Suomen ympäristökeskuksen (2013) kaupunki-maaseutu-luokituksen mukaisella maaseutualueella: harvaan asutulla maaseudulla, ydinmaaseudulla, kaupungin läheisellä maaseudulla tai maaseudun paikalliskeskuksessa.

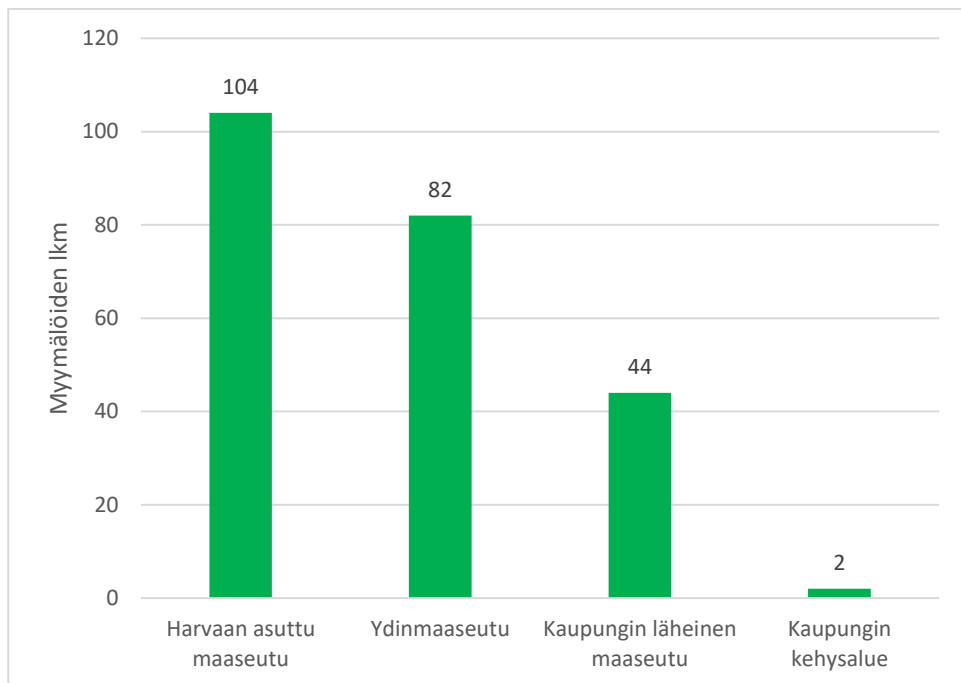
SYKE:n määritelmän mukaan harvaan asutulla maaseudulla asutusrakenne on hajanaista, taajamia on harvassa ja alueet sijaitsevat kaukana isoista keskuksista.

Ydinmaaseudulla asutusta on tiiviimmässä, mutta alueet sijaitsevat edelleen etäällä suurista keskuksista. Alueilla on keskikokoisia keskuksia, kirkonkylä sekä pienten taajamien verkostoja.

Kaupungin läheinen maaseutu on toiminnallisesti ja fyysisesti lähellä kaupunkialueita. Alueet pitävät sisällään kuitenkin taajamia, ydinmaaseudun kaltaisia maaseutualueita sekä harvaan asuttua maaseutua.

Maaseudun paikalliskeskukset ovat kaupunkien vaikutusalueen ulkopuolelle jääviä pienempiä keskuksia. Ne koostuvat pienemmistä kaupunkimaisista taajamista, joilla on selkeä keskusta sekä isoimmista maaseutumaisemista kirkonkyläkeskuksista.

Tässä selvityksessä etäisyys- ja vuosimyyntikriteereillä rajatussa tarkastelussa mukana olleissa myymälöistä yksikään ei sijoittunut maaseudun paikalliskeskuksen luokkaan.

Kuvio 6. Kaupunki-maaseutu-luokitus ja vuosimyyntin rajausta (Lähde: SYKE 2017, Nielsen 2017, PTT:n omat laskelmat)

Selvitystä valmistelevassa tarkastelussa vuosimyyntin rajauksella sekä kaupunki-maaseutu-luokitusta käyttäen uudet kyläkaupan kriteerit täyttivät 230 myymälää (Kuvio 6). Kaupungin kehysalueella sijainneet kaksi päivittäistavaramyymälää karsiutuivat vielä tällä rajauksella tarkastelujoukon ulkopuolelle. Lisäksi kahdeksan päivittäistavarakauppaa sijoittuvat huoltoaseman yhteyteen.

Selvityksen perusteella päivitetty kyläkaupan määritelmä:

- sijainti: etäisyys lähimpään kauppaan vähintään 7,5km tai muuten vaikeasti tavoitettavissa
- päivittäistavaramyynti vähemmän kuin 2 miljoonaa euroa/vuosi
- kaupunki-maaseutu-luokitus: harvaan asuttu maaseutu, ydinmaaseutu, kaupungin läheinen maaseutu tai maaseudun paikalliskeskus
- myymälässä voi tehdä kaikki päivittäiset ostokset (ei sisällä elintarvikealan erikoismyymälöitä esim. liha- tai kalamyymälät, suoramyyntihallit, elintarvikekioskit, kahvilat, halpahallit)
- myymälä voi olla kausimyymälä (esim. avoinna vain kesäkaudella)
- ei sisällä huoltamoiden yhteydessä olevia myymälöitä
- myymäläautomyyntiä ei huomioida (pelkkä myymäläauto, mutta ei myymälää)

Kyläkaupan päivitetyn määritelmän mukaisia päivittäistavaramyymälöitä on Nielsenin (2017) myymälärekisterin tietoihin peilattuna yhteensä 222.

3 Kyläkauppojen nykytilanne

Kyläkauppojen nykytilanne ja viime vuosien kehitys kartoitettiin tilinpäätöstietojen pohjalta. Selvityksessä analysoidaan kyläkauppojen kannattavuuden kehitystä ja siihen vaikuttavia tekijöitä.

Analyyssissä hyödynnetään Päivittäistavarakauppa ry:n keräämiä ja sekä Nielsenin Myymälärekisterin tietoja. Lisäksi Pellervon taloustutkimus PTT toteutti Päivittäistavarakauppa ry:n avustuksella lyhyen kyselyn. Kysely kohdistettiin luvussa 2 esitetyn päivitetyn kyläkauppakriteerin täyttävälle päivittäistavaramyymälöille, jotka oli mahdollista tavoittaa Päivittäistavarakauppa r.y:n kautta.

Tarkastelussa on mukana tietoja 53 kyläkaupan tilinpäätöksistä vuosilta 2014-2016. Vuodelta 2014 puutteita tiedoissa on neljän myymälän ja 2015 osalta yhden myymälän kohdalta. Kokonaisuudessaan vuosien väliset tiedot ovat kuitenkin muuten vertailukelpoisia.

3.1 Taloudellinen tilanne

Kyläkauppojen liikevaihdossa on ollut tasaista laskua tarkastelujaksolla 2014–2016 (Kuvio 7). Yhteensä liikevaihto laski noin 10 prosenttia vuodesta 2014 vuoteen 2016. Tästä liikevaihdon heikkenemisestä suurempi osuus kohdistui vuosille 2014–2015, jolloin liikevaihto supistui noin 5,8 prosenttia. Vastaavasti vuosina 2015–2016 liikevaihdon lasku oli noin 4,4 prosenttia. Liikevaihdon laskusta huolimatta kyläkauppojen keskimääräinen tulos nousi vuodesta 2014 vuoteen 2015 noin 40 prosenttia, mutta laski kuitenkin noin 10 prosenttia vuosina 2015-2016 (Kuvio 10). Yhteensä tulos parani noin 25,6 prosenttia vuosina 2014–2016.

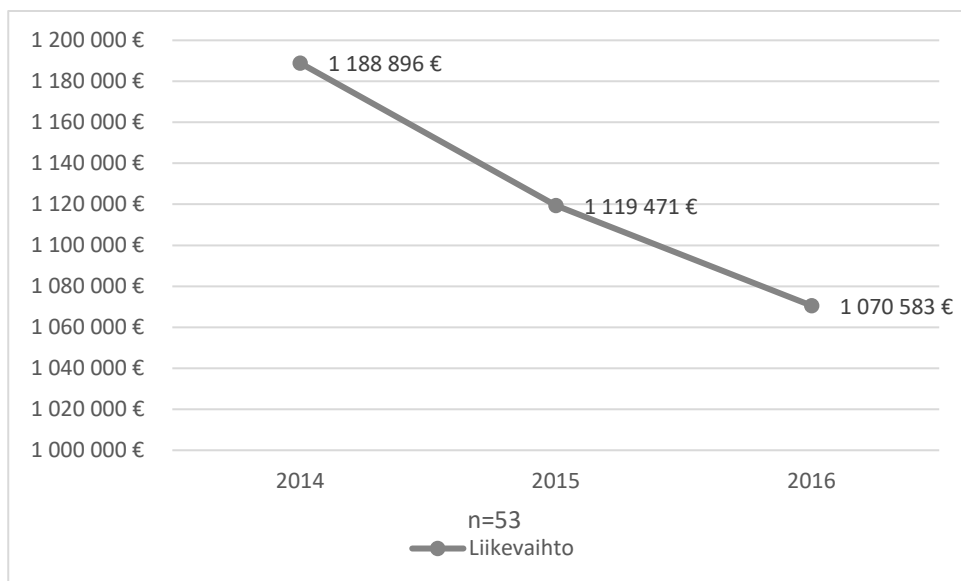
Liikevaihdon kehitys Suomessa koko päivittäistavarakaupan alalla on ollut tarkastelujakson aikana tasaista. Vuodesta 2014 vuoteen 2015 liikevaihto laski noin 0,7 ja vuosina 2015–2016 nousi vajaa 0,9 prosenttia (PTY 2017).

Koko valtakunnan tasolla päivittäistavaramyyntin arvo nousi samaan aikaan yhteensä noin 0,2 prosenttia. Päivittäistavarakaupan volyymin kasvu kompensoi elintarvikkeiden hintojen laskua, jolloin liikevaihto säilyi tarkastelujaksolla lähes muuttumattomana.

Kyläkauppojen liikevaihdon kehityksessä on yhtäläisyyksiä koko päivittäistavarakaupan kehityksen kanssa. Kyläkauppojen osalta vuoden 2015 liikevaihto laski edelliseen vuoteen verrattuna enemmän kuin vuonna 2016. Koko päivittäistavarakaupan liikevaihto laski hieman vuonna 2015 ja kääntyi kasvuun vuonna 2016. Vuosi 2015 oli siis tarkastelujakson heikoin vuosi liikevaihdossa sekä kyläkauppojen että koko päivittäistavarakaupan osalta.

Koko päivittäistavarakaupan liikevaihto kasvoi vuonna 2016, mutta kyläkauppojen liikevaihto laski lähes 5 prosenttia. On perusteltua olettaa, että elintarvikkeiden hintojen lasku selittää ainoastaan osan kyläkauppojen liikevaihdon laskusta tarkastelujaksolla.

Pitkän aikavälin syitä kyläkauppojen liikevaihdon laskulle ovat todennäköisesti myynnin siirtyminen kyläkaupoilta suurempiin marketteihin ja kaupungistuminen, joka aiheuttaa asukaskatoa haja-asutusalueilla sijaitsevien kyläkauppojen markkina-alueilla.

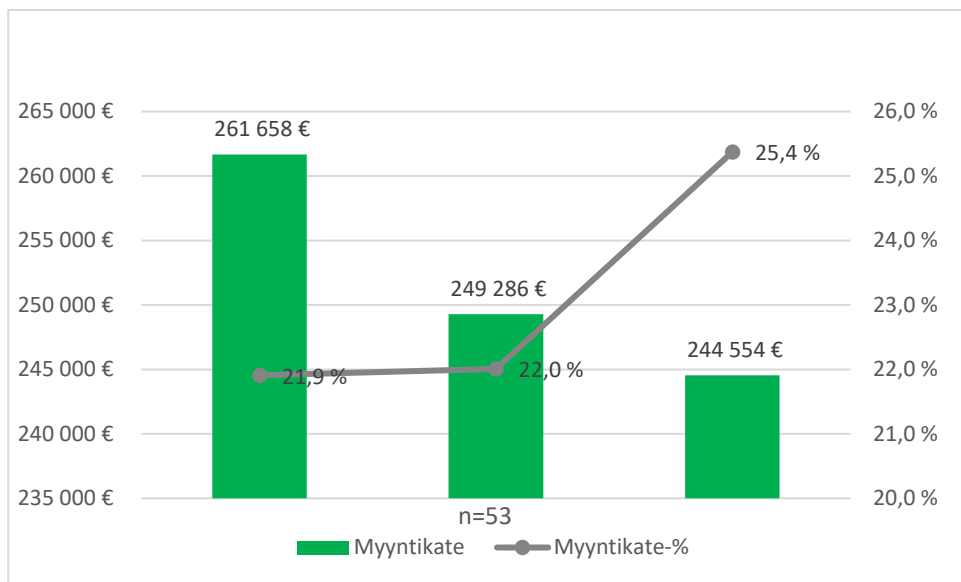
Kuvio 7. Kyläkauppojen liikevaihto 2014-2016 (Lähde: PTT).

Suuremmat marketit pystyvät toimimaan kustannustehokkaammin suuren volyyminsa ansiosta. Päivittäistavarakaupan keskittymisestä seu-

raa lisäksi, että määräävässä markkina-asemassa olevat kauppaketjut pysyvät painamaan ostohintoja alas ja saavuttamaan muita merkittäviä etuja suuren markkinavoiman ja tehokkaan logistiikan avulla.

Vuoden 2016 alusta vapautuneet kauppojen aukioloajat ovat todennäköisesti vahvistaneet suurten markettien kilpailuetua kyläkauppoihin verrattuna. Kyläkauppojen resurssit eivät riitä pidennettyihin aukioloaikoihin, jolloin suuremmat toimijat saavat pidemmän aukioloajan avulla entistä suuremman osuuden kokonaismyynnistä.

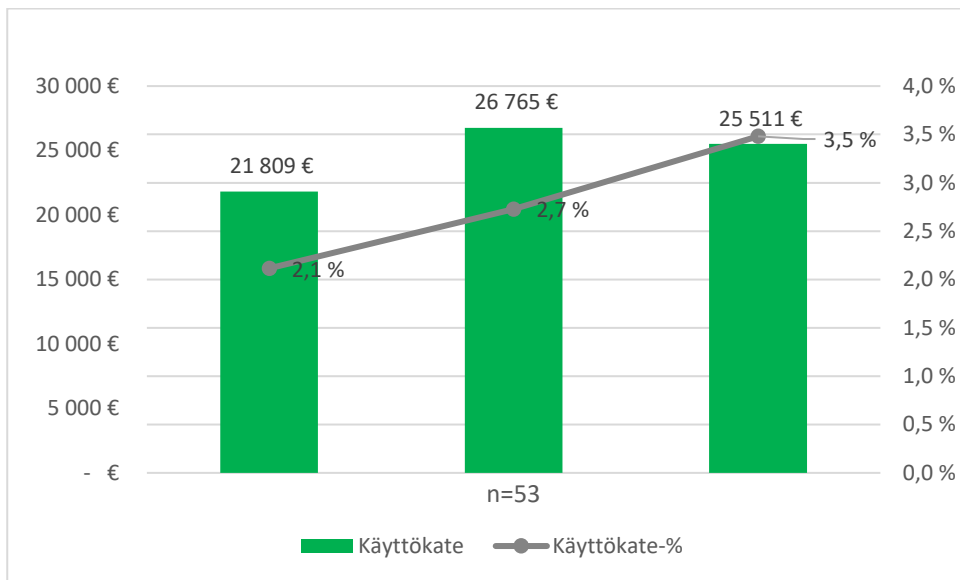
Kyläkauppojen myyntikatteet ovat laskeneet keskimäärin 6,5 prosenttia vuodesta 2014 vuoteen 2016 (Kuvio 8). Myyntikatteen pienentyminen on ollut kuitenkin hitaampaa kuin liikevaihdon pieneneminen, mikä kertoo siitä, että kyläkaupat ovat onnistuneet vähentämään muuttuvia kustannuksiaan. Muuttuvien kustannusten vähenemisestä johtuen myyntikateprosentit ovat tarkastelujaksolla olleet nousussa. Myyntikateprosentti pysyi lähes muuttumattomana vuodesta 2014 vuoteen 2015, mutta nousi selvästi vuonna 2016.

Kuvio 8. Kyläkauppojen myyntikate ja myyntikate-% 2014-2016
(Lähde: PTT)

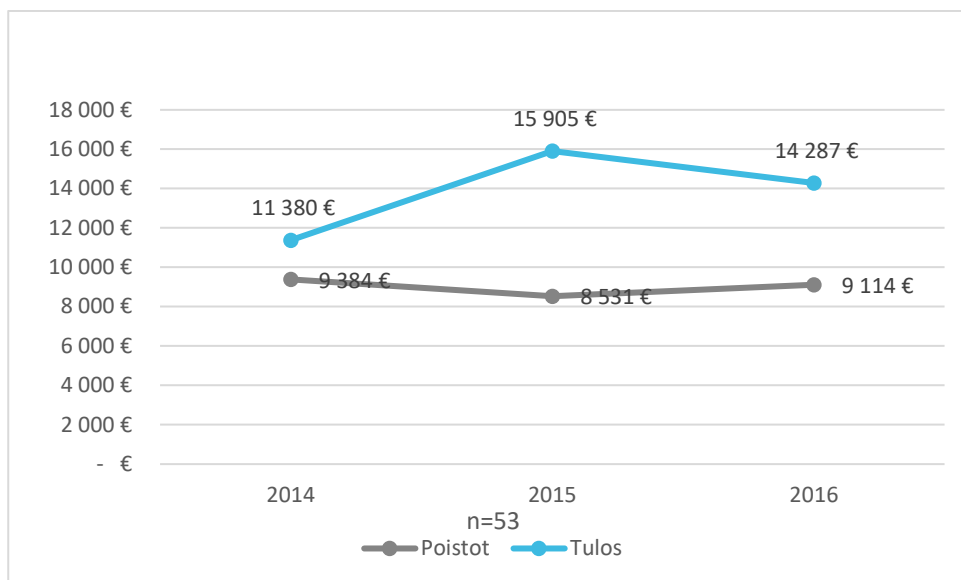
Kyläkauppojen käyttökatteet ovat nousseet tarkastelujaksolla yhteensä 17 prosenttia (Kuvio 9). Käyttökate kasvoi 22,7 prosenttia vuodesta 2014

vuoteen 2015, mutta laski 4,7 prosenttia vuodesta 2015 vuoteen 2016. Käyttökateen kasvu johtuu siitä, että kustannuksia on pystytty vähentämään liikevaihdon vähenemistä enemmän. Käyttökateprosentit ovat olleet tarkastelujaksolla tasaisessa nousussa. Vuodesta 2014 vuoteen 2016 käyttökateprosentti kasvoi 2,1 prosentista 3,5 prosenttiin (Kuvio 9).

Kuvio 9. Kyläkauppojen käyttökate ja käyttökate-% 2014-2016 (Lähde: PTT).

Kyläkauppojen tekemien poistojen määrä on säilynyt melko samalla tasolla vuosina 2014–2016 (Kuvio 10). Poistojen määrä kävi tarkastelujaksossa alimmillaan vuonna 2015, mutta nousi taas 2016 lähes samalle tasolle kuin se oli 2014. Vuodesta 2014 vuoteen 2015 poistoissa oli laskua 9,1 prosenttia ja 2015–2016 taas nousua 6,8 prosenttia.

Kuvio 10. Kyläkauppojen tulos ja poistot 2014–2016 (Lähde: PTT).

Kyläkauppojen taloustilanne näyttää tarkastelujaksolla parantuneen liikevaihdon laskusta huolimatta. Liikevaihdon laskuun on todennäköisesti vaikuttanut elintarvikkeiden yleinen hintakehitys. Toinen mahdollinen syy on kaupungistuminen ja siitä seurannut asiakaskunnan väheneminen kyläkauppojen markkina-alueilla. Tunnuslukuista käyttökateprosentti, myyntikateprosentti ja tulos paranivat vuosina 2014–2016. Tunnusluvut kertovat, että keskimäärin kyläkaupat ovat pystyneet sopeuttamaan toimintansa hyvin myynnin heikkenemiseen.

Liikevaihdon laskevaan trendiin tulee kuitenkin kiinnittää huomiota. Liikevaihdon lasku entisestään heikentäisi kyläkauppojen toimintaedellytyksiä, vaikka käyttökate pystyttäisiin säilyttämään saavuttamallaan tasolla. Yksittäisen myymälän liikevaihdon jatkuva pientyminen voi johtaa negatiiviseen kierteseen, jonka seurauksena liiketoiminnan tervehdyttäminen voi olla haastavaa, ellei jopa mahdotonta.

Kyläkaupan on mahdollista parantaa liikevaihtonsa kehitystä laajentamalla palvelutarjontansa ja luomalla uusia liiketoimintatapoja. Seuraavassa alaluvussa on kyselytutkimukseen perustuen kuvattu kyläkauppojen päivittäistavarakauppaa täydentävien palveluiden tarjontaa.

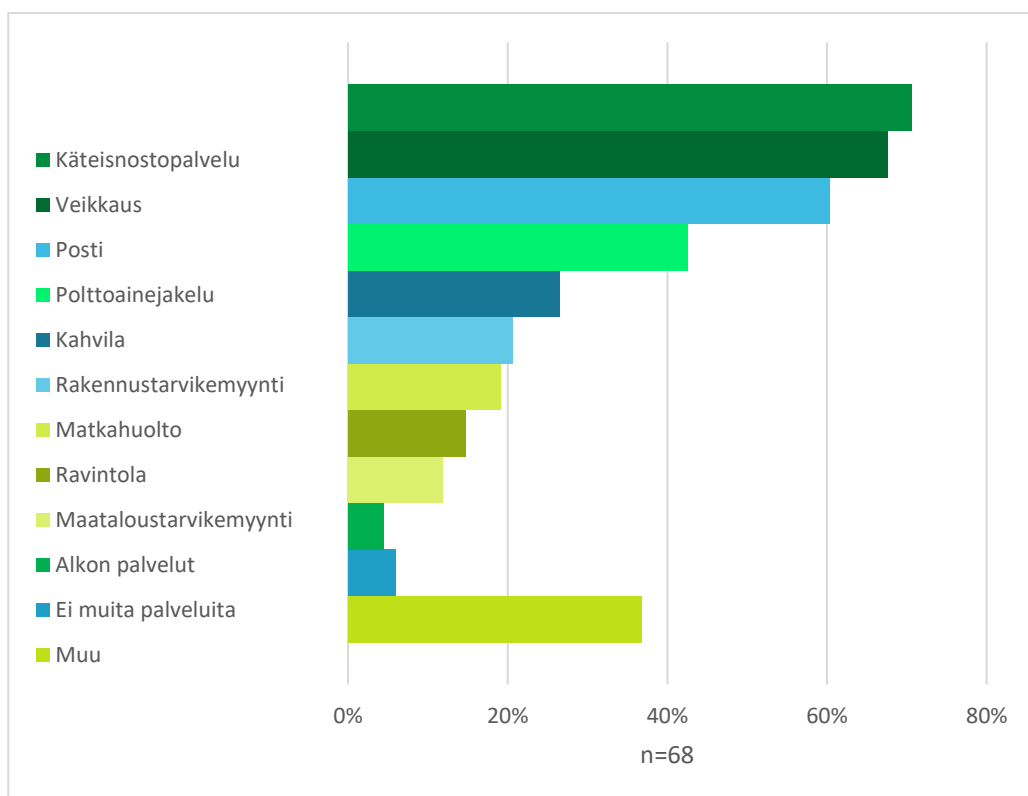
3.2 Päivittäistavarakauppaa täydentävät palvelut

Kyläkauppojen päivittäistavarakauppaa täydentävien palveluiden nykytilanteen selvittämiseksi tehtiin kyselytutkimus. Täydentävien palveluiden lisäksi kaupoilta kysyttiin näkemystä mahdollisen toimintatuen tarpeellisuudesta, investointitukien tarpeellisuudesta sekä toiminnan jatkuvuuteen liittyvistä tekijöistä.

Kysely kohdistettiin luvussa 2 päivitetyn kyläkauppamääritelmän täyttävälle päivittäistavaramyymälöille, joiden yhteystiedot olivat saatavilla Päivittäistavarakauppa ry:n rekisteristä. Kysely lähti 117 myymälälle rajatusta 230 myymälästä. Vastauksia kyselyyn tuli yli puolelta myymälöistä, 68 kappaletta.

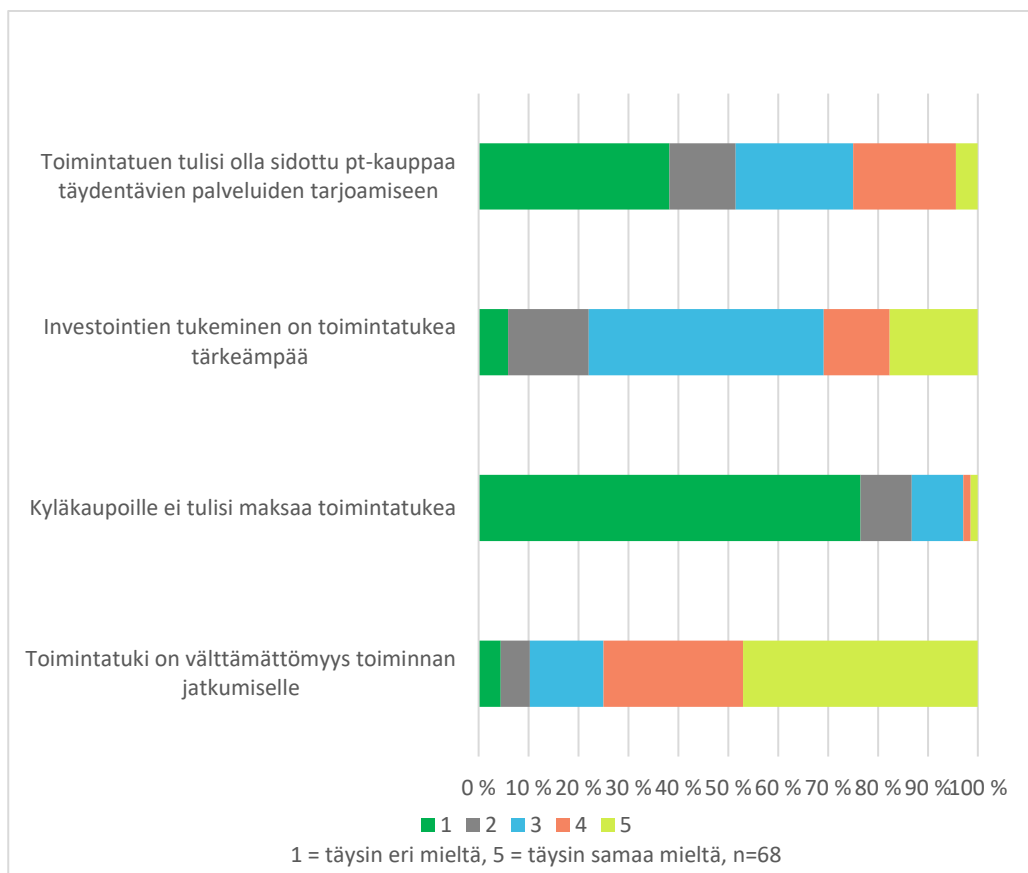
Kyselyyn vastanneista kaupoista vain noin 5 prosenttia ei tarjonnut mitään päivittäistavaramyyntiä täydentävää palvelua (Kuvio 11). Suosituimpia täydentäviä palveluita olivat käteisnosto-, Veikkaus- sekä Postipalvelut. Listattujen palveluiden lisäksi muita tarjottuja olivat apteekkipalvelut, kotiinkuljetuspalvelut sekä kalastuslupien ja nestekaasun myynti.

Tulevan kahden vuoden aikana uusia täydentäviä palveluita aikoi ottaa käyttöön vain harva myymälöistä. Eniten kiinnostusta oli kuitenkin Veikkaus- ja kahvilapalveluiden tarjoamiseen sekä apteekin noutopiste- tai lääkekaappipalveluiden tarjoamiseen.

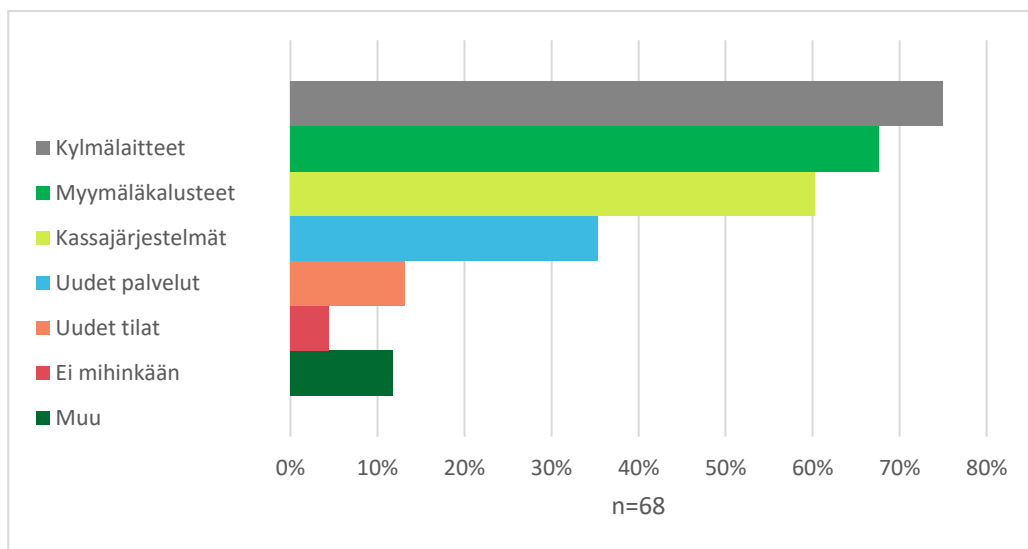
Kuvio 11. Päivittäistavaramyyntiä täydentävät palvelut (Lähde: PTT).

Kyselyn perusteella vain neljännes vastaajista oli samaa mieltä, että mahdollinen toimintatuki tulisi olla sidottu täydentäviin palveluihin (Kuvio 12). Vastaajilla ei ollut kuitenkaan yksimielisyyttä mielipiteissä investointi- ja toimintatukien välillä. Toisaalta lähes 90% vastaajista oli kuitenkin toimintatukien maksamisen puolella sen sijaan, että toimintatukea ei maksettaisi laisinkaan. Kolme neljästä kokeen toimintatuen välttämättömyydeksi toiminnan jatkumiselle.

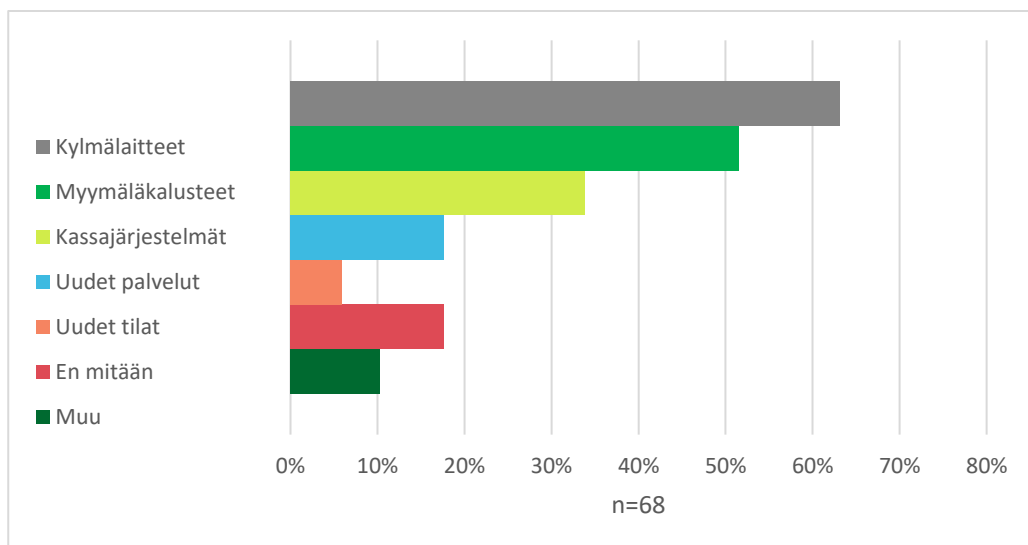
Kuvio 12. Kysely suhtautumisesta tukimuotoihin (Lähde: PTT).

Viimeisen viiden vuoden aikana lähes kaikki myymälät olivat tehneet investointeja (Kuvio 13). Suosituimpia investointikohteita olivat olleet kylmälaitteet, myymäläkalusteet ja kassajärjestelmät. Vaihtoehdon ”Muu” vapaat vastaukset sisälsivät pääasiassa investointeja myymälärakennuksen parannuksiin.

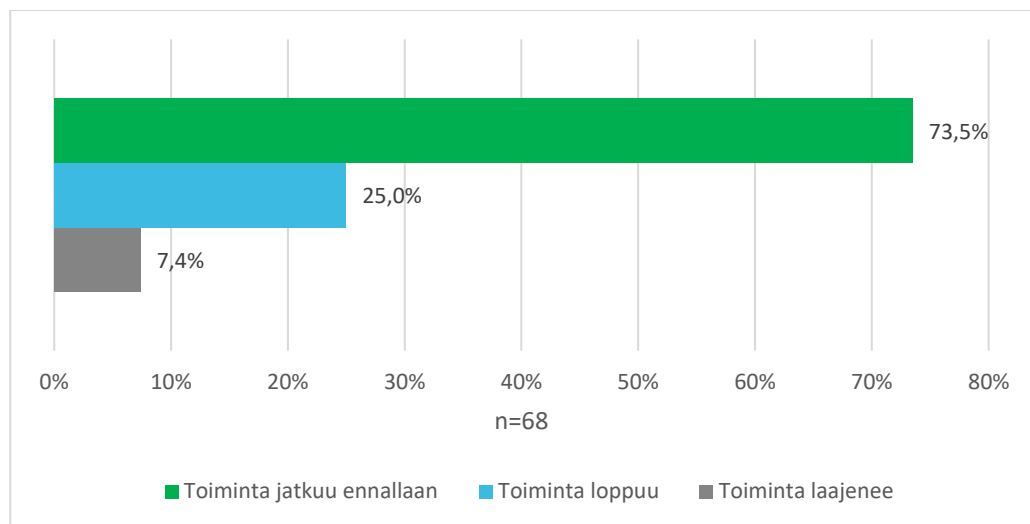
Kuvio 13. Investoinnit viiden vuoden aikana (Lähde: PTT).

Myymälöiden suunnittelemat investoinnit eivät eronneet suuresti jo toteutetuista investoinneista (Kuvio 14). Kylmälaitteet ja myymäläkalusteet olivat myös suunniteltujen investointien kohteena. Joka kuudennessa myymälässä suunniteltuja investointeja ei kuitenkaan ollut tiedossa.

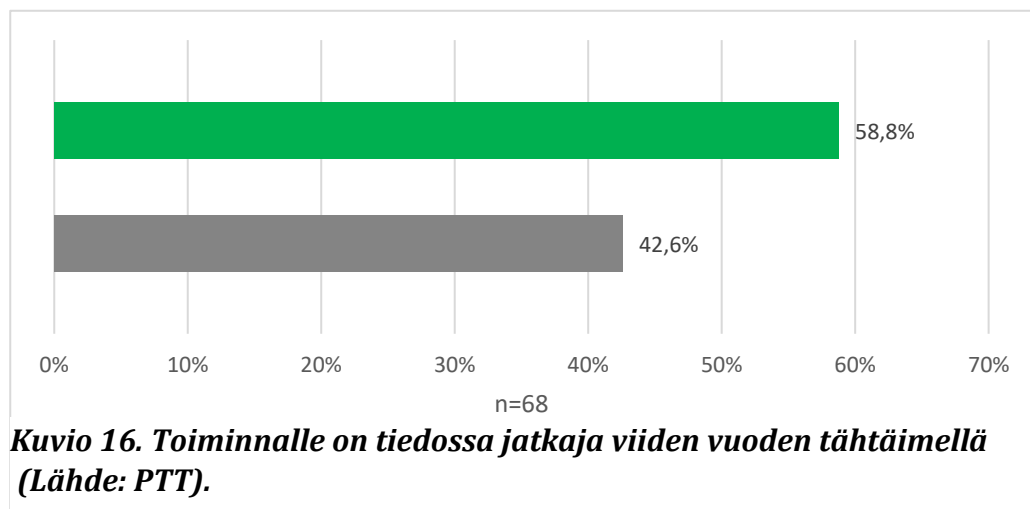
Kuvio 14. Suunnitellut investoinnit viiden vuoden kuluessa (Lähde: PTT).

Kyselyyn vastanneista myymälöistä neljännes oli lopettamassa toimintansa viiden vuoden tähtäimellä (Kuvio 15). Yksittäiset vastaajat olivat vastanneet toiminnan jatkuvan ennallaan sekä laajentuvan, joten vastausprosentit eivät summaudu sataan.

Kuvio 15. Tulevaisuuden näkymät viiden vuoden tähtäimellä (Lähde: PTT).

Myymälän toiminnalle ei ollut kuitenkaan tiedossa jatkajaa yli 40%:ssa kyselyyn vastanneista myymälöistä (Kuvio 16).

Kuvio 16. Toiminnalle on tiedossa jatkaja viiden vuoden tähtäimellä (Lähde: PTT).

Kyselyn mukaisten päivittäistavarakauppaa täydentävien palveluiden tuottamisen ja myymälöiden lähivuosien suunnitelmien perusteella kyläkauppojen palvelutarjonta on jo osaltaan monipuolista. Ainoastaan yksittäiset kyselyyn vastanneen kyläkauppakriteerit täyttävät myymälät eivät vastanneet tuottavansa päivittäistavarakauppaa täydentäviä palveluita. Kyläkaupat olivat myös investoineet laajasti viime vuosien aikana. Myös tulevat investoinnit kylälaitteisiin, myymäläkalusteisiin sekä kassajärjestelmiin olivat tiedossa useissa kyläkaupoissa.

Kyselyn perusteella huomionarvoista oli kuitenkin se, että neljännes vastanneista ilmoitti toimintansa loppuvan viiden vuoden tähtäimellä. Harvat olivat laajentamassa toimintaansa. Epävarmuudesta tulevaisuuteen kertoivat myös vastaukset kysymykseen toiminnan jatkajasta.

Kyselyn perusteella kolmen neljännestä vastaajasta piti toimintatukea välttämättömyytenä toiminnan jatkumiselle. Toimintatukea ei oltu kuitenkaan innostuneita sitomaan täydentävien palveluiden tarjontaan. Hieman useampi oli myös innokkaampi investointeja tukevaan tukimuotoon kuin toimintatukeen. Lähes puolet vastaajista ei kuitenkaan osannut sanoa eroa investointituen ja toimintatuen välillä.

4 Kyläkauppojen tukivaihtoehdot

Tukivaihtoehtojen selvittämiseksi kartoitetaan aluksi olemassa olevat sekä aikaisemmin voimassa olleet kyläkaupoille kohdistetut tukijärjestelmät. Lisäksi käydään lyhyesti läpi Ruotsissa käyttöön otetut tukimahdollisuudet. Kartoituksen jälkeen tehdään suosituksia potentiaalisista tukimekanismeista luvun 2 määritelmän kriteerit täyttävien päivittäistavaramyymälöiden tukemiseksi.

4.1 Tukimekanismien tausta ja logiikka

Kyläkauppojen toiminnan turvaamisessa ensisijainen toimenpide on liiketoimintaedellytysten parantaminen. Liiketoimintaedellytyksiä voidaan parantaa esimerkiksi säätelystä purkamalla, uusien asiakasvirtaa ja liikevaihtoa kasvattavien palveluiden kautta sekä tuottavuutta ja tehokkuutta parantavien investointien kautta. Näille kaikille yhteinen piirre on siinä, että niiden perusta toiminnan jatkamiselle syntyy liiketoiminnan kannattavuuden vahvistamisesta.

Yritystoiminnalle kohdistettu toimintatuki on luonteeltaan ylläpitävä ja säilyttävä tuki. Tuki saattaa kuitenkin mahdollistaa yrityksen toiminnan jatkamisen myös sellaisissa tilanteissa, joissa kannattavan liiketoiminnan edellytyksen eivät täyty.

Tällainen tuki on yhteiskunnan kannalta järkevää ainoastaan sellaisissa poikkeustilanteissa, joissa yksittäisen yrityksen toiminnan loppumisen seuraukset ovat alueellisesti tai paikallisesti merkittäviä. Näitä merkittäviä vaikutuksia voivat olla joidenkin välttämättömien julkisten palveluiden loppuminen määritetyltä maantieteelliseltä alueelta.

Tällaisissa tapauksissa toimintatuen suuruus tulisi määrittää siten, että tuen avulla kannattamatonta liiketoimintaa pystytään jatkamaan erikseen määritetyn siirtymäkauden ajan. Samalla tuelle olisi kuitenkin järkevää asettaa erikseen määriteltä velvoite toiminnan laajentamiseen alueen kannalta tärkeiden palveluiden tarjoamiseen.

4.2 Esimerkkejä erilaisista tukijärjestelmistä

Kyläkauppojen investointituki

Kyläkauppojen investointitukea myönnettiin vuosina 2004–2013 (Valtioneuvoston asetus haja-asutusalueiden kyläkauppojen tukemisesta 1062/2003). Sen tarkoituksena oli parantaa haja-asutusalueiden kyläkauppojen toiminnan edellytyksiä haja-asutusalueen palvelurakenteen säilyttämiseksi. Harkinnanvaraista valtionavustusta myönnettiin kyläkauppojen investointihankkeisiin.

Valtionavustusta voitiin myöntää kyläkauppaa pitävälle luonnollisille henkilöille ja yhteisöille. Valtionapua kyläkaupan investointihankkeeseen oli mahdollista saada, jos investointihankkeella parannettiin tai monipuolistettiin kyläkaupan palveluja. Edellytyksenä oli, että hakijalla oli toimintaedellytykset vähintään viideksi vuodeksi.

Avustuksella tuli olla myös merkittävä vaikutus hankkeen toteuttamiseen siten, että hanketta ei toteutettaisi, hanke voitiin toteuttaa nopeammin, hanke voitiin toteuttaa laadullisesti korkeatasoisempana tai hanke voitiin toteuttaa laajempaan kuin ilman valtiontukea. Avustusta ei myönnetty hankkeelle, jos siitä arvioitiin syntyvän ylikapasiteettia, joka vaarantaa olemassa olevien kilpailukykyisten yritysten toimintaedellytyksiä.

Valtionavustus voitiin myöntää käyttöomaisuusinvestointien toteuttamiseen, kuten kyläkaupan toiminnassa tarvittavien koneiden ja laitteiden hankintaan sekä rakennusten tai rakennelmien laajennus-, muutos- tai parannustöistä aiheutuviin menoihin. Hyväksyttäviä menoja olivat myös maapohjaan kohdistuvat kunnostustyöt. Tuki voitiin myöntää myös myymäläauton tai myymäläveneeseen hankkimiseen tai myymäläauton tai myymäläveneeseen muutos- ja parannustöihin.

Investointitukea oli mahdollista saada enintään 40 prosenttia hankkeen nettomenoista ja enintään 40 000 euroa. Tuki myönnettiin EY:n perustamissopimuksen 87 ja 88 artiklan soveltamisesta vähämerkityksiseen tukeen annetun komission (EY) N:o 69/2001 mukaisena de minimis -tukena.

Kyläkauppojen investointitukeen liittyi myös tuensaajan raportointivelvollisuus työ- ja elinkeinokeskukselle hankkeen toteuttamisesta avustuksen

viimeisen maksuerän yhteydessä. Työ- ja elinkeinokeskuksen oli myös edellytettävä valtionavustuksen saajaa raporttoimaan hankkeen kohteena olleesta toiminnasta kahden vuoden kuluttua tuen viimeisen erän maksamisesta avustuksen vaikuttavuuden arvioimiseksi.

Yrityksen kehittämisavustus

Yrityksen kehittämisavustuksen tarkoitus on edistää taloudellista kasvua, työllisyyttä sekä muita elinkeinopoliittisia tavoitteita myöntämällä avustuksia erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten käynnistämistä, kasvua ja kehittämistä edistäviin hankkeisiin. Avustuksia myönnettäessä otetaan huomioon Euroopan unionin ja kansallisen alue- ja rakennepolitiikan tavoitteet.

Avustuksia suunnataan korkeatasoisiin, yritystoimintaa edistäviin hankkeisiin, joiden tavoitteena on yritysten pitkän aikavälin kilpailukyvyn parantaminen sekä yritystoiminnan uusiutuminen. Avustuksia voidaan myöntää enintään valtion talousarviossa hyväksytyyn enimmäismäärään. Lisäksi avustuksiin voidaan käyttää osarahoituksena Euroopan unionin rakennerahastojen varoja.

Yrityksen kehittämisavustusta myönnetään vain pienille ja keskisuurille yrityksille. Mikroyritys on määritelmältään alle 10 työntekijän yritys, jonka vuosiliikevaihto tai taseen loppusumma on enintään kaksi miljoonaa euroa. Pieneksi yritykseksi taas määritellään yritys, jolla on alle 50 työntekijää ja vuosiliikevaihto tai taseen loppusumma on alle 10 miljoonaa euroa. Keskisuuri yritys on alle 250 työntekijän yritys, jonka vuosiliikevaihto on alle 50 miljoonaa euroa tai taseen loppusumma alle 43 miljoonaa euroa.

Kehittämisavustus voidaan myöntää aineellisiin ja aineettomiin investointeihin sekä kehittämistoimenpiteisiin. Aineellisella investoinnilla tarkoitetaan maa-alueiden, rakennusten, koneiden, laitteiden ja kaluston hankintaa sekä koneiden pitkäaikaista vuokraamista. Aineettomalla investoinnilla tarkoitetaan esimerkiksi tekniikan siirtoon liittyvien patenttioikeuksien, käytöslupien ja taitotiedon hankkimisesta aiheutuvia kustannuksia. Investointitukea voidaan myöntää pienille yrityksille enintään 35 prosenttia investoinnin kokonaiskustannuksesta.

Kehittämistoimenpiteellä tarkoitetaan yrityksen liiketoimintaosaamisen, kansainvälistymisen, tuotteiden, palvelujen ja tuotantomenetelmien kehittämistä, hankkeiden valmistelua sekä muuta vastaavaa yritystoiminnan

merkittävää kehittämistä. Kehittämistoimenpiteisiin liittyviä esimerkiksi palkka-, konsultointi-, matka-, messuosallistumismenoja voidaan tukea enintään 50 prosenttia kokonaiskustannuksesta.

Kehittämisavustusta voidaan myöntää, jos yrityksellä arvioidaan olevan edellytykset jatkuvaan kannattavaan toimintaan, avustuksella arvioidaan olevan merkittävä vaikutus hankkeen toteuttamiseen ja jos hankkeen arvioidaan olevan yrityksen toiminnan kehittämisen kannalta merkittävä.

Avustusta ei voida myöntää kalatalouteen, maatalouteen, metsätalouteen eikä maataloustuotteiden jalostukseen ja kaupan pitämiseen. Avustuksen myöntämisessä otetaan huomioon Euroopan unionin toimialakohtaiset rajoitukset.

Kyläkaupat saivat erillistä investointiavustusta vuoden 2014 loppuun saakka. Kyläkauppojen investoinneissa avustus oli aina 40 prosenttia hankintamenosta. Se myönnettiin kansallisista varoista de minimis -tukena. Tuen lakkauttamisen jälkeen kyläkaupat voivat hakea tukea kuten muut pienet yritykset.

Maaseutuohjelman yritysrahoitus

Tällä hetkellä kyläkauppojen kehittämistä tuetaan lähinnä Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2014–2020 (maaseutuohjelma) toimenpiteillä. Kyläkauppojen toimintaympäristöä voidaan kehittää maaseutualueen palveluiden kehittämiseen suunnattujen hankkeiden avulla ja yritysrahoituksella, jota myönnetään yritystoiminnan aloittamiseen, investoinnin toteutettavuustutkimuksiin sekä aineellisiin ja aineettomiin investointeihin. Tuen määrä riippuu yrityksen koosta ja tukialueesta, jolla yritys sijaitsee.

Maaseutuohjelman yritysrahoitus 2014–2020 on tuki maaseudulla toimivien ja sijaitsevien yritysten toiminnan kehittämiseen. Tuen tulee lisätä maaseudun elinvoimaa ja luoda toimeentulomahdollisuuksia sekä uusia työpaikkoja. Yrityksellä on oltava edellytykset jatkuvaan kannattavaan toimintaan, ja sen on annettava pääasiallinen toimeentulo ainakin yhdelle henkilölle. Tuen saamisen edellytyksenä on tiettyjen perusedellytysten täyttyminen. Hakemuksiin sovelletaan valintakriteereitä. Yritysrahoitusta myönnetään mikro- ja pienyrityksille (maataloustuotteiden jalostuksen ja kaupan pitämisen osalta pk-yrityksille).

Kyläkauppojen on mahdollista hakea investointeihinsa tukea, mikäli kyseessä on alueen ainoa palvelupiste tai mikäli kyseessä on monipalvelupiste, joka tarjoaa päivittäistavaramyynnin lisäksi esimerkiksi apteekki- tai posti-palveluja.

Pääsääntönä on, että vähittäiskauppaan liittyviä kehittämistoimia ei tueta, jos toiminta ei liity maaseudun pk-yrityksissä valmistettujen tuotteiden myyntiin. Kuitenkin kuluvalle rahoituskaudella yritysrahoitusta kyläkaupan toiminnan kehittämiseen tai aloittamiseen Maaseutuohjelmasta ovat saaneet mm. seuraavat yritykset (Mavi 2017):

Aseman Puoti Oy haki rahoitusta kyläkauppa M-market Aseman Puodin perustamiseen lopettaneen kyläkaupan toiminnan jatkamiseksi. Kauppa mahdollistaa alueen nykyisten asiakkaiden palvelujen lisäksi kesäasukkaiden palvelemisen. Investointihankkeen kokonaisrahoitus on 78 434 euroa.

Puutikkalan Puodille myönnettiin rahoitusta 24 800 euroa pienimuotoisen kyläkaupan ja kesäkahvilan toiminnan aloittamiseen. Lisäksi hankkeessa on tarkoitus tarjota alueen asukkaille ja matkailijoille muita palveluja, kuten kursseja, tapahtumia, majoituspalveluja.

Kyläläisten omistama Siikamäen Suoramyynti Osuuskunta haki rahoitusta paikallisen kyläkaupan toiminnan jatkamiseen. Hankkeessa korjataan halli, uusitaan kalustoa sekä laajennetaan varasto- ja myyntialaa. Myymälän asiakkaina ovat kyläläiset, paikalliset kesäasukkaat ja ohikulkijat. Hankkeen kokonaisrahoitus oli 50 000 euroa.

Käpälämäki-Baari haki rahoitusta laajennusosan rakentamiseen. Nykyisissä tiloissa toimii kahvila-baari ja elintarvikekioski. Laajennuksen myötä kaupan puoli eriytetään. Tämä parantaa tilojen toimivuutta. Samalla päivittäistavaravalikoima laajenee ja myös lisäpalveluita on mahdollista saada tarjolle. Laajennuksen myötä yrityksen työntekijämäärä kasvaa 0,5 henkilötyövuotta. Hankkeen kokonaisrahoitus oli 50 000 euroa.

Yhteistä näille hankkeille on ollut tavoite palvelujen saannin turvaamisesta ja elinvoimaisuuden säilyttämisestä sekä myös mahdollisten lisäpalvelujen tarjonnan aloittaminen.

Ruotsissa kyläkauppojen on mahdollista saada tukea Maaseutuohjelman 2014–2020 investointiohjelmasta tietyin ehdoin. Tukea voi saada, jos toiminta laajenee ja sen seurauksen syntyy lisää työpaikkoja. Muita ehtoja ovat lisäksi muun muassa, että investoinnit menevät tuotantotiloihin ja -välineisiin ja investoinnin arvo ylittää 100 000 kruunua. (Jordbruksverket 2016.)

Suora toimintatuki

Selvitystyöhönsä pohjautuen Ruotsin hallitus päätti 35 miljoonan kruunun (noin 3,6 miljoonan euron) vuotuisesta tuesta päivittäistavarakaupoille vuosille 2016-2019. Tukeen oikeutettuja ovat päivittäistavaramyymälät, jotka sijaitsevat haavoittuvilla haja-asutusalueilla. Lisäksi tuen kriteerejä ovat 15 kilometrin välimatka seuraavaan päivittäistavarakauppaan, 2 - 11 miljoonan kruunun liikevaihto, palveluvelvoite sekä ympärivuotinen aukiolo. (Statens offentliga utredningar (SOU) 2015).

Tuettaville kaupoille on asetettu kriteeriksi monipuolinen päivittäistavaratarjonta. Toisaalta myös suppeamman tarjonnan kaupat, jotka tarjoavat muita palveluita kuin päivittäistavaroita ja jotka ovat merkittäviä näiden palvelujen alueellisen saavutettavuuden kannalta, voivat saada tukea. Isommat kaupat voivat saada tukea enintään 300 000 kruunua vuodessa ja pienemmät 100 000 kruunua.

Ruotsin selvityksessä päivittäistavarakauppojen tuista nostettiin esille muun muassa palvelujen saatavuuden turvaaminen harvaanasutuilla alueilla, kauppojen selviytymismahdollisuuksien parantaminen, mutta myös esimerkiksi kilpailunäkökulma, jota havainnollistetaan selvityksessä yhteinäisillä ehdoilla, jotka liittyvät kaupan etäisyyteen toisesta lähimmästä palvelupisteestä. (Statens offentliga utredningar (SOU) 2015).

Ruotsissa toimintatukeen sovelletaan eri kriteerejä kuin Maaseudun investointiohjelmasta myönnettävään investointitukeen. Toimintatuki on kyläkaupoille suunnattu erityinen tuki.

4.3 Yhteenveto tukivaihtoehtoista

Olemassa olevat tukijärjestelmät tarjoavat kyläkaupoille muun pk-yritysten kanssa samanlaisia toimenpiteitä. Erikseen kyläkaupoille kohdistettuja toimenpiteitä sisältäneet ohjelmat on pääsääntöisesti lakkautettu. Selvityksen aikana kävi myös ilmi, että olemassa olevaa yritystukirahoitusta on kohdistunut suhteellisen harvalle joukolle kyläkauppoja.

5 Kyläkaupan määritelmä ja tukivaihtoehdot

5.1 Tukikriteerit täyttävät myymälät

Luvussa 2 luotua kyläkaupan määritelmää hyödyntämällä on mahdollista rajata sellaisten kyläkauppojen joukko, joiden liiketoiminnan edellytysten tukeminen saattaa alueellisten palveluiden turvaamisen näkökulmasta olla järkevää. Kaupallisten palveluiden osalta tämä tarkoittaa liiketoiminnan edellytysten parantamista ja julkisten palveluiden osalta asiamiestoiminnan tai muun palvelutarjonnan edistämistä.

Selvityksen aikana eri yhteyksissä toistunut konsensusnäkemys on, että yksittäisen päivittäistavarakaupan toimintaedellytykset heikkenevät vuosimyynnin laskiessa alle kahden miljoonan euron. Toimintaedellytykset muuttuvat heikoiksi myynnin määrän laskiessa alle miljoonan euron.

Tätä näkemystä tukee myös luvussa kolme toteutettu tilinpäätöstietojen analyysi. Näin ollen kyläkauppojen mahdollisissa tukitoimissa tulee tähdätä ensi sijassa liiketoimintamahdollisuuksien kasvattamiseen sekä toiminnan laajentamiseen. Tavoite julkisia palveluita tuottavien monipalvelupisteiden muodostamisesta etenkin harvaan asutulla maaseudulla toimivien kauppojen toiminnan jatkuvuuden turvaajana nostettiin selvityksen aikana esille (ks. esim. TEM 2015).

Lähtökohtaisesti yleisistä yritystukien ehdoista poikkeavat päivittäistavarakaupan myymälöiden tukemisen kriteerit tulee kohdistaa kyläkauppakriteerit täyttäviin myymälöihin. Tukikriteereitä huomioitaessa tulee arvioida kyläkaupan toiminnan merkitys alueen asiakaspotentiaalin, päivittäistavaramyynnin ja sitä täydentävien palveluiden sekä kyläkaupan mahdollisuus toimia yhteiskunnan toiminnan kannalta tärkeiden julkisten palvelun tuottajina.

5.2 Tukimuodot

Tukien ensisijaisena kriteerinä pitää olla liiketoimintaedellytysten vahvistaminen siten, että kaupan toiminta muuttuu tukien seurauksena kannattamattomasta liiketoiminnasta kannattavaksi. Mahdollisen investointituen tulee kohdistua erikseen määritettyyn kohteeseen ja sen käyttö tulee valvoa.

Mahdollisen toimintatuen osalta tuki tulisi myöntää määräaikaisena ja tiettyyn toimipisteeseen sidottuna sekä tarveharkinnan pohjalta määritellä sille erikseen mahdolliset tuen perusteena olevat täydentävät palvelut.

Selvityksen perusteella kriteerit täyttävillä kyläkaupoille kohdennettavien tukimuotojen tulee ensi sijaisesti kohdistua investointien tukemiseen. Toiminnan tehostaminen energiatehokkuuteen ja kustannusten laskuun tähtäävien investointien kautta mahdollistavat myymälän liiketoimintaedellytysten kohentamisen.

Liiketoiminnan kehittämiseen kannalta investointitukia on tärkeää kohdistaa uusien palveluiden tuottamiseen. Investoinnit uusiin palveluihin kasvattavat kyläkaupan potentiaalista asiakasvirtaa ja mahdollistavat sitä kautta myös päivittäistavarakaupan myynnin kasvun. Esimerkkejä tällaisista toimenpiteistä ovat erilaisten asiamiespalveluiden kriteerien täyttämiseen sekä muiden päivittäistavarakauppaa täydentävien palveluiden tuottamiseen tähtäävät investoinnit.

Investointituet esimerkiksi kylmälaitteiden ja myymälätarvikkeiden uusiin tukeen tukevat kyläkauppojen jo nykyisin olemassa olevaa toimintaa.

Investoimalla uusiin liiketoimintamahdollisuuksiin kyläkauppojen tulee olla mahdollista kasvattaa liikevaihtoaan. Näin ollen liiketoiminnan kasvu investointitukien hyödyntämisen seurauksena yli kahden miljoonan euron ei saa aiheuttaa seuraamuksia saadun tuen osalta

Kyläkaupoilla ei ole ollut erikseen kohdistettua tukimuotoa vuoden 2014 jälkeen. Periaatteessa kyläkaupat ovat yritysten kehitystuen sekä maaseutuohjelman yritystuen piirissä, mutta näiden tukimuotojen käyttö on ollut vähäistä. Nykyisten tukimuotojen vähäinen käyttö antaa viitteitä siitä, että mahdollisuuksista tukien hakemiseen ei ole riittävästi tietoa.

Toteutuessaan kyläkauppojen tukijärjestelmästä ei saa muodostua jatkuvaa tukiautomaattia. Investointitukien tulee kohdistua kyläkauppojen toiminnan kehittämiseen ja uusien palveluiden tuottamiseen. Tuen muoto ei myöskään saa olla jatkuva toimintatuki, joka ei ole sidoksissa erikseen määritettyjen täydentävien palveluiden tarjontaan. Toimintatuen tasoa vastaava vaikutus voidaan saavuttaa tehokkaammin palvelusetelin avulla.

5.3 Konkreettiset ehdotukset

Säätelyn purkaminen

Selvityksen perusteella myymälän liiketoimintaedellytysten parantaminen nähdään kohdistettuja tukia tehokkaampana ja pitkäjänteisempänä keinona kyläkauppojen toiminnan turvaamiseen. Liiketoimintaedellytyksiä voidaan parantaa mahdollistamalla kyläkaupoille uutta toimintaa, joilla on myös alueellista ja paikallista merkitystä.

Suoraan säätelyä purkamalla kyläkauppojen liiketoimintamahdollisuuksia voidaan parantaa ainakin seuraavien tekijöiden kautta:

- apteekkien sivutoimipisteiden tai lääkekaappien perustaminen kyläkauppojen yhteyteen
- lupa- ja lisenssimaksujen madaltaminen kyläkaupan kriteerit täyttävien kauppojen osalta.
- Alkon toimituspisteiden määrän kasvattaminen ja kyläkauppojen asettaminen etusijalle niiden sijoittamisessa
- asiamiespalveluiden ohjaaminen kyläkauppojen yhteyteen

Olemassa olevien ohjelmien hyödyntäminen

Nykyisin käytössä olevat yritystoiminnan tukemiseen kohdistetut ohjelmat ovat kyläkauppojen osalta heikosti hyödynnettyjä. Selvityksen perusteella sekä yleinen yritystuki että esimerkiksi Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma ovat sisältäneet tai sisältävät toimenpiteitä, joiden avulla kyläkauppojen liiketoimintamahdollisuuksia voidaan edistää. Näitä toimenpiteitä ovat esimerkiksi yrittäjien aloitustuki (starttiraha), erilaiset investointuet sekä liiketoiminnan kehittämiseen ja laajentamisen kohdistetut tuet

Kyläkauppojen mahdollisuuksia näiden tukijärjestelmien hyödyntämiseen voidaan parantaa ainakin seuraavien tekijöiden kautta:

- neuvonnan ja tiedonvälityksen kohdistaminen kyläkaupoille nykyisten yritystukien mahdollisuuksista
- yleisten tukikriteerien sopeuttaminen tai kohdistaminen siten, että tuen kohteena olevien kyläkauppojen mahdollisuudet tuen saamiseen kasvavat
- asettamalla kyläkauppojen omarahoitusosuus investointituesta valtiontukisäädösten mahdollistamalla minimitasolle

Investointien tukeminen

Kauppiaiden ja kauppojen toimintamahdollisuuksien laajentamiseen kohdistettu kehittämistuki, jota myönnetään market-kokoisen myymälän satelliittikauppojen kehittämiseen.

- investointituki luopumassa olevan kyläkaupan liiketoiminnan siirtämiseen osaksi toimivan suuremman kaupan liiketoimintaa
- tuki kohdistetaan myymäläkiinteistöön ja sen toimintaedellytysten parantamiseen tähtääviin toimenpiteisiin
- tukikatto sekä määräaikainen sitoutuminen (esim. 3v.) tuen kohteena olevan yksikön toimintaan

Selvityksen perusteella kylmälaitteiden rikkoutuminen muodostaa yksittäisen koko kaupan toimintaa uhkaavan taloudellisen riskin. Samalla kylmälaitteiden teknologian uudistaminen on keskeinen osa myymälän energia- ja ympäristötehokkuuden kehittämisessä. Myös valaistuksen, lämmityslaitteiden tai ilmanvaihdon uudistamisella voidaan saavuttaa merkittäviä myymäläkohtaisia hyötyjä.

Kyläkaupan liiketoimintaedellytyksiä voidaan parantaa maksimimääräisen investointiavustuksen kautta (omarahoitusosuus asetetaan valtiontukisäädösten mahdollistamalle minimitasolle) esimerkiksi seuraavien tekijöiden uudistamiseen:

- kylmälaitteet
- lämmitysjärjestelmät

- valaistus

Toimintatuki

Toimintatuki saattaa olla perusteltu sellaisessa tilanteessa, jossa sen avulla pystytään turvaamaan yksittäisen päivittäistavaramyymälän toiminta yhteiskunnan kannalta merkittävällä tavalla. Tällainen tilanne syntyy, jos tuen avulla pystytään turvaamaan erikseen määritettyjen tärkeiden palveluiden tarjonta sellaisilla alueilla, joilta ne muuten katoaisivat. Suomessa tämä voi olla perusteltua joillain harvaan asutuksi maaseuduksi luokitelluilla alueilla.

Toimintatuen taso voidaan määrittää esimerkiksi kyläkaupoille tavoitteeksi asetettavan keskimääräisen käyttökateprosentin kautta. Selvityksen perusteella kyläkaupan toimintaedellytykset muuttuvat heikoiksi päivittäistavaramyynnin laskiessa alle miljoonan euron rajan. Taulukossa 1. on esitetty toimintatuen määräytyminen, kun sen muodostuminen sidotaan kolmella eri käyttökateella laskettuun taloudelliseen tavoitteeseen miljoonan euron päivittäistavaramyyntiin yltävän myymälän osalta. Tuen maksimimäärä olisi tällöin 35 000 euroa.

Taulukko 1. Myynnin arvosta johdetun keskimääräiseen käyttökateprosenttiin sidotun toimintatuen muodostuminen.

Myynnin arvo €	käyttökate %	käyttökate €	tuki
1 000 000	3,5%	35 000	0
	2 %	20 000	15 000
	1 %	10 000	25 000
	0 %	0	35 000

Selvityksen perusteella toimintatuen merkittävin ongelma syntyy siitä, että sen avulla ei pystytä varmistamaan liiketaloudellisesti kannattamattoman

myymälän toiminnan jatkuvuutta. Jatkuvuus voidaan varmistaa liiketoiminnan kannattavuuden kautta. Julkisen rahankäytön näkökulmasta toimintatuen maksaminen kannattavalle yritykselle ei ole perusteltua. Kannattavan yrityksen toiminta jatkuu myös ilman toimintatukea.

Lisäksi yritysten toiminnan jatkamiseen tähtäävien sukupolven- tai muun omistajanvaihdon yhteydessä yrittäjillä on mahdollisuus hyödyntää yrityksen perustamistukea ja muita olemassa olevia mekanismeja. Selvityksen perusteella toimintatuen ei katsota muodostavan kannustinta alalle tuloon.

Toimintatuen sitominen täydentävien palveluiden tuottamiseen saattaa muodostaa perustellun tukikriteerin. Selvityksemme mukaan selkeä enemmistö kaupoista tarjoaa kuitenkin jo nyt yhtä tai useampaa täydentävää palvelua (Kuvio 11).

Yhteiskunnan kannalta tärkeitä palveluita ovat olla esimerkiksi apteekkipalvelun, lääkejakelun tai ruuan kuljetuspalvelun turvaaminen harvaan asutuilla alueilla. Nämä palvelut ovat kuitenkin sääntelyn tai muun julkisen palvelun piirissä. Toimintatukea ei voida sitoa näiden palveluiden tuottamiseen ennen alojen sääntelyssä tapahtuvia muutoksia.

Selvityksen perusteella toimintatuen kohdistaminen kyläkaupoille ei ole järkevä toimenpide. Toimintatuen vaikutuslogiikka ei tue tavoitetta turvata harvaan asuttujen maaseutualueiden palvelut.

Palveluseteli

Julkisten palveluiden tuottamisessa erikseen määritettyjen toimintojen järjestämiseen sidottua könttäsümmaista toimintatukea tehokkaampi järjestelmä olisi palveluseteli. Palveluseteli muodostaisi päivittäistavaramyymälöille kannustimen yhteiskunnan kannalta tärkeiksi määritettyjen palveluiden liiketoimintalähtöiseen kehittämiseen ja tarjoamiseen.

Palvelusetelijärjestelmä olisi selvästi toimintatukea läpinäkyvämpi malli sekä palveluiden ostajan että tarjoajan näkökulmasta. Mallin joustavuuden seurauksena se muodostaisi kannustimen uusien palveluiden kehittämiseen. Palvelusetelijärjestelmää voitaisiin hyödyntää tarveharkintaisesti, hinnoittelun, kustannusten julkisesti rahoitettujen palveluostojen osalta.

Esimerkiksi tavoitteena olevan monipalvelukeskuksen eri palvelut voidaan hinnoitella niistä syntyvien kustannusten ja hyötyjen perusteella. Tällöin

myös niiden tarjonta perustuisi toimintatukea paremmin todellisiin kustannuksiin ja tuottoihin.

6 Johtopäätökset

Päivittäistavarakaupan ja etenkin myymälärakenteen muutos jatkuu lähivuosina edelleen voimakkaana. Etenkin pienten kauppojen lukumäärän lasku jatkuu. Laskun pysäyttämiseksi ei ole olemassa yksiselitteisiä ja suoraviivaisia keinoja.

Muutoksen taustalla ovat pienten myymälöiden suhteellisen matala kannattavuus, kilpailun kiristyminen sekä laajempi asiointiin liittyvä murros. Kaupungistumisen seurauksena etenkin harvaan asutun maaseudun asiakaspotentiaali pienenee. Päivittäinen asiointi tapahtuu työssäkäyntialueiden sisällä. Lisäksi digitalisaatio muuttaa palvelutarjontaa ja -tarpeita.

Selvityksen perusteella kyläkauppojen toiminnan jatkuvuuteen voidaan vaikuttaa toimilla, jotka turvaavat ja vahvistavat liiketoiminnan edellytyksiä. Näitä toimia ovat sääntelyn purku sekä investointituet esimerkiksi liiketilojen tehokkuuden ja toiminnan parantamiseen sekä myymälän toiminnan laajentamiseen tähtääviin toimenpiteisiin. Toimenpiteet on perusteltua ulottaa kaikkiin kyläkaupan määritelmät täyttäviin myymälöihin.

Toimintatuen avulla ei pystytä varmistamaan yksittäisten myymälöiden toiminnan jatkuvuutta. Toiminnan jatkuvuus määräytyy liiketoiminnan kannattavuuden kautta. Julkisen rahankäytön näkökulmasta kannattavaa liiketoimintaa ei ole järkevää tukea.

Toimintatuen edellytykseksi ehdotettu erikseen määritettyjen täydentävien palvelujen tarjoaminen voitaisiin toteuttaa tehokkaammin palvelusetelijärjestelmän kautta. Palvelusetelin avulla kyläkaupoille voitaisiin kohdistaa liiketoimintalähtöistä julkisten palveluiden hankintaa. Tällaisia palveluita voisivat olla esimerkiksi harvaan asutun alueen ruokapalvelut ja -kuljetukset, lääkejakelu tai viranomaispalveluiden hoitaminen.

Toimintatuen tai palvelusetelijärjestelmän piiriin kuuluvat alueet ja myymälät pitää rajata tarveharkintaisesti. Käytännössä järjestelmää voidaan soveltaa harvaan asutulla maaseudulla, jossa yksityisten ja julkisten palvelujen saavutettavuus on merkittävästi heikentynyt.

Toimenpiteiden vaikuttavuuden ennakkoarviointi on hankalaa. Kyläkauppojen toimintaedellytysten parantamiseen tähtäävät eri toimenpiteet tulisi toteuttaa tarveharkintaisesti ja asettaa voimaan määräajaksi. Esimerkiksi palvelusetelijärjestelmän tai toimintatuen pilotointi voisi olla järkevää järjestelmän toimeenpanon valmistelussa.

Lähdeluettelo

- Jordbruksverket (2016), Nya jobb på landsbygden - Jordbruksverket, <http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/stod/stodilandsbygdsprogrammet/investeringar/nyajobbpalandsbygden.4.6ae223614dda2c3dbc44fca.html> (viitattu 29.6.2017).
- MMM (2017), Ruoka2030. Suomi-ruokaa meille ja maailmalle. Valtioneuvoston selonteko ruokapolitiikasta. 41 s., <http://mmm.fi/documents/1410837/1923148/Ruokapoliittinen+selonteko+Ruoka2030/d576b315-41fe-4e9d-9d02-8462c5ae5895> (viitattu 5.7.2017).
- Nielsen (2017), Myymälärekisteri.
- PTY (2017), Päivittäistavarakauppa 2017, http://www.pty.fi/fileadmin/user_upload/tiedostot/Julkaisut/Vuosijulkaisut/FI_2017_vuosijulkaisu.pdf (viitattu 5.7.2017).
- Statens offentliga utredningar (SOU) (2015), Service i glesbygd: Betänkande av Utredningen Service i glesbygd, 2015:35. Fritze, Stockholm.
- Syke (2013), Kaupunki-maaseutu-luokitus, <http://www.ymparisto.fi/kaupunkimaaseutuluokitus> (viitattu 5.7.2017).
- TEM (2015), Palveluvelvoite maaseudulla – SGEI palvelujen järjestämisen työkaluna, <http://tem.fi/documents/1410877/2853018/SGEIs%C3%A4%C3%A4ntelyn+k%C3%A4ytt%C3%B6+Suo-messa/d3de658c-1b60-4201-94a4-a500deeb66c9> (viitattu 5.7.2017).
- Tilastokeskus (2016), Väestöruutuaineisto, http://www.stat.fi/tup/raja-pintapalvelut/vaestoruutuaineisto_1km.html (viitattu 5.7.2017).
- Tilastokeskus (2017), Käsitteet: Taajama, <http://www.stat.fi/meta/kas/taajama.html> (viitattu 5.7.2017).
- Valtioneuvoston asetus haja-asutusalueiden kyläkauppojen tukemisesta 1062/2003, <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2003/20031062> (viitattu 26.6.2017).

PTT julkaisuja, PTT publikationer, PTT publications

- 23. Arovuori, K. 2015. Political effectiveness of agricultural policies – an empirical analysis.
- 22. Karikallio, H. 2010. Dynamic dividend behaviour of Finnish firms and dividend decision under dual income taxation.
- 21. Nivalainen, S. 2010. Essays on family migration and geographical mobility in Finland.
- 20. Latvala, T. 2009. Information, risk and trust in the food chain: ex-ante valuation of consumer willingness to pay for beef quality information using the contingent valuation method.

PTT raportteja, PTT rapporter, PTT reports

- 256. Haltia, E., Rämö, A-K. 2017. Miksi metsien taloudellisia mahdollisuuksia jätetään käyttämättä? - Metsänomistajakyselyn tuloksia.
- 255. Haltia, E., Rämö, A-K, Pynnönen, S., Valonen, M., Horne, P. 2017. Miksi metsien taloudellisia mahdollisuuksia jätetään käyttämättä? – Metsänomistajien aktiivisuus ja siihen vaikuttaminen.
- 254. Forsström-Tuominen, H. 2016. Asunto-osuuskunta – uusi yhteisöllinen rakentamisen ja asumisen malli.
- 253. Rämö, A-K., Hietala, J., Haltia, E., Horne, P., Kniivilä, M. 2016. Maaseutu Suomen biotalousstrategian tukipilarina – raaka-aineiden tarjonnan edistäminen metsissä.

PTT työpapereita, PTT diskussionsunderlag, PTT Working Papers

- 192. Arovuori, K., Auri, E., Haanpää, S., Pyykkönen, S., Ranta, T., Rannanpää, S., Rinta-Kiikka, S., Toikkanen, H. ja Yrjölä, T. 2017. Selvitys maaseudun kehittämisohjelman 2014-2020 tuloksista ja vaikutuksista maatalousalan kilpailukykyyn.
- 191. Huovari, J., Jauhiainen, S. ja Kekäläinen, A. 2017. Assessment of the EC cyclical adjustment methodology for Finland – impact on budget balances.
- 190. Vuori, L. ja Yrjölä, T. 2017. (toim.) Sukupolvenvaihdokset maataloilla.
- 189. Toikkanen, H. ja Arovuori, K. 2017. Farm Bill 2014 ja CAP – maatalouspolitiikan uudistukset vertailussa.